

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

B E L A

Belâ; Anlam ve Mâhiyeti 1

- Kur'ân-ı Kerim'de Belâ-İmtihan 3**
- Kur'an'da Belirtilen İmtihan Şekilleri: 4**
- Evrensel Bir İlke: 4**
- Hadis-i Şeriflerde Belâ-İmtihan 7**
- Peygamberlerin Denenmesi 10**
- Mü'minlerin Sınanması: 12**
- İnsanların Denenmesi: 13**
- Kâfir Toplamların İmtihanı 15**
- Müslüman Cemaatin İmtihanı 16**
- Ni'met veya Külfetle Deneme 17**
- Dünya Ni'metleri İle İmtihan: 19**
- Mal ve Evlâtla İmtihan 20**
- Fitne; Anlam ve Mâhiyeti 21**
- İmtihan Bilinci 22**
- Kullarını İmtihan Konusunda Tasarruf Yalnız Allah'ındır 26**
- Belâ/İmtihan Hakkında Temel Prensipler 27**
- Bela İle İlgili Veciz Sözler: 35**
- Konuyla İlgili Geniş Bilgi Alınabilecek Kaynaklar 36**

Belâ; Anlam ve Mâhiyeti

Belâ'nın sözlük anlamı, denemek, yapmak, bitkin hale getirmek demektir. İmtihan için başa gelen musibete de belâ denir. Elbisenin eskidiğini ifade etmek için de bu kelime kullanılır. Denenmek veya bir sınamaya uğramak insanı yıprattığından dolayı 'belâ' kelimesiyle ifade edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de daha çok denemek, sınamak, imtihan etmek anlamlarında kullanılmaktadır.

Aynı kökten gelen ‘belaya’ Türkçedeki belâ ve musibet anlamına gelir.¹

Terim anlamı; Gerek darlıkta ve gerekse genişlikte insanın denenip imtihana tâbi tutulması, imtihan maksadıyla başa gelen musibet ve meşakkat bulunan olay demektir.

Başa gelen belâlar, musibetler birer deneme ve sınama olduğundan ve insanı çeşitli biçimlerde eskitip yıpratıldığından dolayı, başa gelen olaylara “belâ” denmiştir. Bu bakımdan, dinin emirleri ve yasakları, çeşitli yönleriyle belâdır. Râgıp el-İsfahanî, bu yönlerin bazılarını şöyle belirtir:

1) Bazıları bedene zorluk verdiğiinden,

2) İnsanların içindeki hayırlıları şerlilerden, temizleri kirlilerden, mü’minleri münafıklardan ayırmak için bir deneme, sınama vasıtası olduklarından. Nitekim Kur’an’da şöyle buyrulmaktadır: “*Sizden mücâhidleri ve sabredenleri bilelim (ortaya çıkaralım) diye sizi deniyoruz.*” (Muhammed: 47/31)

3) İnsanlar şükretsiner diye sevinçlerle ve nimetlerle, sabretsiner diye de zorluklarla denenirler. İnsanların bu şekilde denenmesi de “belâ”dır. Nitekim Hz. Ali (r.a.): “Kimin dünyası genişletilir de, bunun bir imtihan olduğunu bilmezse, o kişi akıldan yoksundur.” buyurmuştur. Yani, kişi başına gelen bolluğun da darlığın da Allah’tan bir deneme vasıtası olduğunu bilmeli ve ona göre davranmalıdır.²

Dinin emirleri bir bakıma ‘belâ’dır, yani sınamadır. Çünkü bazı dinî emirler insan bedenine zorluk verir, insanların iyilerinin ve kötülerinin ortaya çıkmasına sebep olur. Şükredenler veya nankörlük edenler bununla belli olur. Zorluklara kim sabredecek, nimetlerin değerini ve sahibini kim bilecek? Bütün bunlar bir ‘belâ’dır/sınamadır.

İnsanlara verilen nimetler bir deneme amacına yöneliktir. “*Yeryüzünün zinetleri (süsleri) insanların denenmesi içindir.*” (Hûd: 11/7)

¹ Hüseyin K. Ece, İslam’ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 70-71.

² Râgıp el-İsfahanî, Müfredât, s. 61 (Kur’an’da Temel Kavr. S. 266, naklen)

Hayat ve ölüm, doğma ve yaşama birer sınamadır.³

Rabbimiz, herkese farklı şeyler, farklı nimetler, farklı yetenekler vermiştir. Her bir insan farklı bir imkâna sahiptir. Herkes kendine göre bir iş yapar veya mesleği yerine getirir. Aralarında müslüman olanı vardır, müslüman olmayanı vardır. Ancak Rabbimiz bütün insanları onlara verdiği nimet, kabiliyet ve imkânlarla denemektedir.⁴

Allah (c.c.) verdiklerinin karşılığını kulluk ve şükür olarak ister. Her bir nimetin teşekkür borcu, her bir kabiliyetin sorumluluğu vardır. Rabbimiz kişilere ve toplumlara bazen sıkıntı verir, bazen musibetler gönderir, bazen zorluklara ve darlıklara düşürebilir. Bunun sebebi onların akıllarını başlarına almalarını, yanlış yolda olanların düzelmelerini ve isyan içerisinde olanların Allah’a itaate dönmelerini sağlamaktır. Bazen de müslüman kullarına sıkıntı, musibet veya zorluklar verir, onları sabırla dener. Böylece onların daha çok sevap kazanmasını, derece yönünden daha çok yücelmesini sağlar.⁵

Rabbimiz bütün insanları dener. Herkesin denenme şekli, imtihanı ve araçları farklı olabilir. İyi insanlar sabırla ve Allah’ın dinine yardımla; kötü insanlar hidayete, iyiliğe, Allah yoluna dâvetle sınanırlar. Başına ‘belâ’nın, yani imtihanın nereden geldiğini anlayanlar onun gereğini yaparlar. Böyle bir denemenin karşısında mü’min olanlar sabreder, Rablerine tevekkül ahlâkı kuşanarak O’na teslim olurlar.⁶

Kur’ân-ı Kerim’de Belâ-İmtihan

Kur’ân-ı Kerim’de “belâ” kelimesi çoğunlukla “denemek, sınamak” manalarında. Kur’an’da “belâ” kelimesi, türevleriyle birlikte 37 yerde geçmektedir. Çoğu âyette aynı anlamda kullanılan “fitne” kelimesi ise, türevleriyle birlikte 60 yerde kullanılır. Kur’an’ın nazarında, hayat bir imtihan, daha doğrusu bir imtihanlar silsilesidir. Semâvât ve arzın yaratılışının gayesinin de zaten insanın imtihana tâbi tutulması olduğu bildirilmektedir⁷; ölüm ve hayatın yaratılışı da aynı gayeyi taşır.⁸ Cenneti kazanabilmek için, insanın

³ Mülk: 67/2.

⁴ En’âm: 6/165.

⁵ Bakara: 2/155-156.

⁶ Hüseyin K. Ece, İslam’ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 71. Ahmet Kalkan, Kur’an Kavram Tefsiri.

⁷ Hûd: 11/7.

⁸ Mülk: 67/2.

hayatı boyunca tâbi tutulacağı imtihanlarda cennete lâayık olduğunu ispatlaması lâzımdır.⁹ İmtihanlar, hakikaten iman edenler ile etmeyenleri birbirinden ayırır.¹⁰

Kur'an'da Belirtilen İmtihan Şekilleri:

İmtihan birçok şekilde olabilir. Bir fert ya da topluluk bollukla, yoksullukla veya sıkıntıyla¹¹; belli bir varlıkla, nesneyle veya olayla¹²; hayatın ve malın-mülkün kaybıyla, kıtlıkla ve açlıkla, hastalık ve yaralarla, hasımların aşayılmasıyla¹³ imtihan edilebilir. Azabın gecikmesi inkârcıları daha da şüpheyeye düşürür ve bu onlar için başka bir imtihan olur.¹⁴ İnsanlar bir başka insan için imtihan olabilir. İnkâr edenler tarafından işkence ve zulme uğratılan mü'minlerin imanı, şiddetli bir imtihana tâbi tutulabilir¹⁵; bir kişinin ailesine duyduğu sevgi, onu Allah'ın emirlerini ihlâl etmeye sevkedebilir¹⁶ ve iki topluluk arasındaki bir antlaşma ile iki tarafın samimiyet ve sadâkati imtihan edilebilir.¹⁷ Kur'an, insanlar için bir imtihan haline gelen birkaç belirli olay sayar. Meselâ, altından bir buzağı yapmaları İsrâiloğulları için bir imtihan olmuş¹⁸; kıblenin değiştirilmesi de imanı zayıflar için bir imtihan haline gelmiştir.¹⁹ İnsan, sık sık Allah tarafından imtihan edilir. Bu imtihanlar pek çok biçimde görünse de, hepsinin maksadı aynıdır: İmtihan insanı Allah'a yaklaştırıyor mu, yoksa O'ndan uzaklaştırıyor mu, bunu görmek.²⁰

Evrensel Bir İlke:

Kur'an'dan anladığımıza göre, imtihan kuralı herkes için geçerlidir. Yani, bütün insanlar imtihan edilmektedir. İnsanın imtihana tâbi tutulması Allah'ın bir sünnetidir. Kötüler kadar iyiler de imtihan edilir. Peygamberler bile bu kurala istisna teşkil etmez. Meselâ Hz. İbrahim, oğlunu kurban etmesi için emredildiği rüyayla imtihan edildi²¹ ve Hz. Yusuf, azizin karısının cinsî arzularıyla imtihan edildi.²² İmtihanı başaranların imanı

⁹ Bakara: 2/155; Âl-i İmran: 3/186; Mü'minûn: 23/30; Ankebut: 29/2-3.

¹⁰ Âl-i İmran: 3/166-167, 169; Tevbe: 9/16; Ankebut: 29/3; Muhammed: 47/31. Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

¹¹ Enfâl: 8/28; Kehf: 18/7; Tâhâ: 20/131; Enbiyâ: 21/35; Teğâbün: 64/15; En'âm: 6/165; A'râf: 7/168; Mü'minûn: 23/55-56; Fecr: 89/15-16.

¹² En'âm: 6/53; Enfâl: 8/28; Tevbe: 9/126; İsrâ: 17/60; Enbiyâ: 21/35; Furkan: 25/20; Teğâbün: 64/15.

¹³ Bakara: 2/155, 214; Âl-i İmran: 3/140-142, 186.

¹⁴ Enbiyâ: 21/109-111.

¹⁵ Ankebut: 29/10.

¹⁶ Enfâl: 8/28; Furkan: 25/20; Teğâbün: 64/14-15.

¹⁷ Nahl: 16/92.

¹⁸ Tâhâ: 20/85.

¹⁹ Bakara: 2/143.

²⁰ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

²¹ Saffât: 37/106.

²² Yusuf: 12/23-24.

daha güçlenir, başaramayanlar ise sapkınlıklarında daha da ileri giderler.²³ “O (öyle yüce Allah) ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır.” (Mülk: 67/2)

“Biz, insanların hangisinin daha güzel amel işleyeceğini deneyelim diye yeryüzündeki her şeyi, dünyanın kendine mahsus bir zînet/süs yaptık.” (Kehf: 18/7)

“O, hanginizin amel bakımından daha güzel olduğu hususunda sizi imtihan etmek için Arş’ı su üzerinde iken gökleri ve yeri altı günde yaratandır.” (Hûd: 11/7)

"Her canlı ölümü tadacaktır. Bir deneme olarak sizi hayırla da şerle de imtihan ederiz. Ve siz, ancak Bize döndürüleceksiniz." (Enbiyâ: 21/35)

"İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece 'iman ettik' demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun ki, Biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmiştir. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır." (Ankebut: 29/2-3)

"Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri belli etmeden, sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız?" (Âl-i İmran: 3/142)

"Andolsun ki içinizden cihad edenlerle sabredenleri belirleyinceye kadar ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi imtihan edeceğiz." (Muhammed: 47/31)

"(Ey mü'minler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçmiş kavimlerin başlarına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokundu ve öyle sarsıldılar ki Peygamber ve onunla beraber iman edenler nihayet 'Allah'ın yardımı ne zaman gelecek?' dediler. İşte o zaman (onlara), 'Şüphesiz Allah'ın yardımı yakın' (denildi)." (Bakara: 2/214)

²³ Müddessir: 74/31.

“Andolsun ki, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz ve sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden birçok üzücü sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvâ gösterirseniz, muhakkak ki bu, (yapılacak) işlerin en değerlisidir.” (Âl-i İmran: 3/186)

“Biliniz ki, mallarınız ve çocuklarınız birer fitne/imtihan sebebidir. Büyük mükâfat Allah'ın katındadır.” (Enfâl: 8/28)

“Sizi yeryüzünün halifeleri kılan, size verdiği (nimetler) hususunda sizi denemek için, kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O’dur.” (Enâm: 6/165)

“Andolsun ki sizi biraz korku, açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azalma (fakirlik) ile imtihan eder, deneriz. (Ey Peygamber!) Sen sabırlı davrananları müjdele. İşte o sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman ‘Biz Allah için varız ve biz sonunda O’na döneceğiz’ derler.” (Bakara: 2/155-156)

“Allah’ın izni olmaksızın hiçbir musibet, (hiç kimseye) isâbet etmez. Kim Allah’a iman ederse, Allah onun kalbini hidâyete/doğruya yöneltir. Allah her şeyi bilendir.” (Teğâbün: 64/11)

“De ki: Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçırıyorsanız, kaçmanın size asla faydası olmaz! (Eceliniz gelmemiş ise,) o takdirde de, yaşatılacağınız süre çok değildir. De ki: Allah size bir kötülük dilerse, O’na karşı sizi kim korur, ya da size rahmet dilerse (size kim zarar verebilir)? Onlar, kendilerine Allah’tan başka ne bir dost bulurlar, ne de bir yardımcı.” (Ahzâb: 33/16-17)

“İnsan, Rabbi onu imtihan edip de ikramda bulunur ve bol nimet ve zenginlik verirse, 'Rabbim bana ikram etti' der (kendisinin bu ikrama ve nimete lâayık olduğunu düşünür). Ama onu imtihan edip rızkını daraltırsa, 'Rabbim bana ihanet etti' der (kendisinin buna lâayık olmadığını sanır).” (Fecr: 89/15-16)

“İnsana bir zarar dokunduğu zaman Bize yalvarır. Sonra, kendisine tarafımızdan bir nimet verdiğimiz vakit, ‘Bu bana ancak bilgimden dolayı verilmiştir’ der. Hayır! O

bir imtihandır, fakat çokları bilmezler. Bunu onlardan öncekiler de söylemişti; ama kazandıkları şeyler, onlara fayda vermedi. Bunun için işledikleri kötülükler, onları musibete uğrattı. Bunların içinde zulmedenlerin de işledikleri kötülükler, başlarına gelecektir. Bu hususta Allah'ı âciz bırakamazlar. Bilmediler mi ki Allah, rızkı dilediğine bol bol verir, dilediğinden de kısar. Şüphesiz bunda iman eden bir kavim için ibretler vardır.” (Zümer: 39/49-52)

"Allah bir kasabayı size örnek verir ki, o, korkudan emin ve sâkindi. Rızkı da, kendisine her bir yandan bol bol geliyordu. Fakat bu kasaba halkı, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük etti de, Allah onlara, işledikleri kötülükler yüzünden açlık ve korku elbisesini giydirip acıları tattırdı." (Nahl: 16/112)²⁴

Hadis-i Şeriflerde Belâ-İmtihan

“Sevabın çokluğu, belânın büyüklüğüyle beraberdir. Allah, bir toplumu sevdiği zaman şüphesiz onları (sıkıntı, musibet ve belâlarla) imtihan eder. Artık kim bir (imtihan edildiği belâ ve musibetlere) rızâ gösterirse, Allah'ın rızası (ve sevabı) o kimseyedir. Kim de (imtihan edildiği belâ ve musibetlere) öfkelenir (ilâhî hükme rızâ göstermez) ise, Allah'ın gazabı (ve azâbı) o kimseyedir.”²⁵

“Mü'min kişinin benzeri, bir sap üzerinde biten taze ekin gibidir. Rüzgâr, ona hangi taraftan gelirse, onu eğer de yaprağı diğer tarafa döner, meyleder (fakat o, yıkılmaz). Rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur. İşte mü'min kişi de böyledir. O da, belâ sebebiyle eğilir (fakat yıkılmaz). Haktan yüz çeviren kâfir kişinin benzeri ise, sert ve dimdik duran çam ve dağ servisi gibidir. Nihayet Allah onu, dilediği zaman (bir seferde) kırar, devirir.”²⁶

Sahabelerden Sa'd rivayet ediyor: Dedim ki:

‘Ya Rasulallah, insanların belâsı/imtihanı en çetin olanı kimdir? Buyurdu ki: “Peygamberler ve sonra da derece derece mü'minlerdir. Kişi, dini oranında belâ

²⁴ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

²⁵ İbn Mâce, Fiten 23, hadis no: 4034.

²⁶ Buhâri, Tevhid 32, hadis no: 92, Mardâ ve't-Tıb 1, hadis no: 3, 4; Müslim, Sıfatu'l-Münâfikun 14, hadis no: 58-62; Dârimî, Rikak 36, hadis no: 2752.

görür/imtihan edilir. Dini kuvvetli ve sağlam ise belâsı ağır olur. Dininde zayıflık söz konusu ise, dini kadar belâ görür/imtihana tâbi tutulur. Belâ insanın yakasına öylesine yapışır ki, günahsız gezene kadar peşini bırakmaz.”²⁷

“İnsanların belâ/imtihan yönünden en şiddetlisi, en çok belâyâ mübtelâ olanları peygamberlerdir, sonra sâlihler, sonra da derece derece iyi hal sahibi diğer mü'minlerdir.”²⁸

“Allah, sevdiği kavmi daha çok belâyâ/sınava uğratar. ”²⁹

“Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki O, bir mü'min için hayrına olmayan bir şeyle hükmetmez. Bu, ancak mü'minler içindir. Şayet mü'mine bir iyilik isâbet ederse o buna şükreder ve kendisi için hayırlı olur. Şayet bir sıkıntı isâbet ederse sabreder. Bu da kendisi için hayırlı olur.”³⁰

“Yüce Allah buyuruyor ki: 'Mü'min bir kulumu bir hastalığa müptelâ ettiğim zaman Bana hamd ederse anasından doğduğu günkü gibi günahlarından temiz olarak yatağından kalkar. Yüce Allah buyuruyor ki: 'Ben kulumu bağladım, sınadım (şimdi ey meleklerim:) sağlam iken ona yazdığınız sevaplar gibi hastalık zamanı için de aynı sevapları yazın.”³¹

Sahâbelerden Abdullah diyor ki: ‘Rasulullah’ın huzuruna girdim; Yâ Rasulallah, dedim, çok ateşin var. “Evet dedi, “Ben sizden iki kişinin hastalığı kadar hastalanırım.” Ben: ‘Şu halde, senin için ecir vardır’ deyince buyurdu ki: “Evet, aynen öyle. Hiçbir müslüman yoktur ki, ona bir diken ve daha küçük bir şey de olsa eziyet veren bir şey isâbet etsin de, Allah o şeyi, ağacın yapraklarını dökmesi gibi, o müslümanın günahlarına keffâret kılarak günahları ondan dökmesin.”³²

²⁷ Tirmizî, c. 7, s. 78-79; Süyûtî, Câmiu’s-Sağîr, c. 1, s. 136; Ahmed bin Hanbel

²⁸ Dârimî, c. 2, s. 320; Sabuni, Muhtasarı Tefsir-i İbn Kesir, III/28; Taberânî, Mu’cemu’l-Kebir; Süyûtî, Câmiu’s-Sağîr c. 1, s. 136; Keşfü’l-Hafâ, I/144.

²⁹ Keşfü’l-Hafâ, I/80.

³⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, Belâ ve İmtihan, S. Kutub, s. 40.

³¹ Ahmed bin Hanbel, Müsned IV/123.

³² Buhârî; Askalânî, S. Buhârî Şerhi, c. 10, s. 111.

“Şüphesiz, dünya tatlıdır, yeşildir ve şüphesiz Allah, sizi dünyaya halife kılmıştır. Ama ne yapacaksınız diye bakar. Bundan dolayı dünyadan korunun, kadınlardan da korunun! Çünkü Benî İsrâîl’in ilk fitnesi kadınlardan idi.”³³

“Allah, bir kulu sevdiği zaman onu dünyadan korur. Tıpkı sizden birinizin hastasını sudan korumaya devam etmesi gibi.”³⁴

Ebu Said el-Hudrî (r.a.) rivâyet ediyor: "Rasulullah (s.a.s.) minbere oturdu, biz de etrafına hemen oturduk; buyurdu ki: *"Sizin hakkınızda en büyük korkum; Benden (vefatımdan) sonra dünya hayatının debdebe, parıltı ve zînetlerinin size açılması ve sizin onlara gönlünüzü kaptırmanızdır."*³⁵

*"Allah'a yemin ederim ki, ben sizin fakirliğinizden korkmuyorum. Fakat, sizden önceki (ümme)t'lere olduğu gibi size dünya (zenginlikleri)nin açılmasından, böylece başkalarının elindekilere özenip din yönünden ziyana uğramanızdan ve öncekileri dünya zînetlerinin helâk ettiği gibi sizi de helâk etmesinden korkuyorum."*³⁶

*"Düşmanla karşılaşmayı arzu etmeyiniz. Çünkü siz, düşman vasıtasıyla imtihan olduğunuzu bilmelisiniz. Fakat, 'onlara karşı bizi koru, onların zararlarını def et!' diye dua ediniz."*³⁷

*"Düşmanla karşılaşmayı arzu etmeyin. Allah'tan sağlık ve âfiyet isteyin, düşmanla karşılaştığınız zaman da sabredin."*³⁸

*"Mü'minin kendini aşağılaması doğru değildir." Denildi ki: 'Mü'min kendini nasıl hakir düşürür (aşağılar)?' Buyurdu ki: "Gücünün yetmediği belâya/imtihana hedef olur."*³⁹

³³ Müslim, Zikr 26, hadis no: 99; Tirmizî, Fiten 24, hadis no: 2286; İbn Mâce, Fiten 19, hadis no: 4000.

³⁴ Tirmizî, Tıbb 1, hadis no: 2107.

³⁵ Buhârî; Müslim.

³⁶ Buhârî; Müslim.

³⁷ Sîret-i İbn Hişam, c. 2, s. 33.

³⁸ Buhârî; Askalâni, Şerh-i Sahih-i Buhârî, c. 6, s. 156.

³⁹ Tirmizî; et-Tâc, c. 5, s. 308.

“Cennet zorluklarla; Cehennem ise aşırı arzularla çevrilmiştir.”⁴⁰

Habbâb İbnu'l-Eret (r.a.) anlatıyor: "Rasulullah (s.a.s.) Kâbe'nin gölgesinde bir bürdeye yaslanmış otururken, gelip (müşriklerin yaptıklarından) şikâyetle bulunduk:

"Bize yardım etmiyor musun, bize duâ etmiyor musun?" dedik. Şu cevabı verdi: *"Sizden önce öyleleri vardı ki, kişi yakalanıyor, onun için hazırlanan çukura konuyor, sonra getirilen bir testere ile başının ortasından ikiye bölünüyordu. Bazısı vardı, demir taraklarla taranıyor, vücudunda sadece et ve kemik kalıyordu. Bu yapılanlar onları dininden çeviremiyordu. Allah'a kasem olsun Allah bu dini tamamlayacaktır. Öyle ki, bir yolcu devesine bindimi San'a'dan kalkıp Hadramût'e kadar gidecek, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacak, koyunu için de sadece kurttan korkacak. Ancak siz acele ediyorsunuz."*⁴¹

*"İki günü müsâvi/eşit geçen aldanmıştır. Bu günü dününden kötü geçen kişi lânete uğramıştır. Kârda olmayan kişi ziyandadır. Ziyanda olan kişi için ise ölüm daha hayırlıdır. Cenneti arzulayan, hayırlara koşar. Ateş azabından korkan haram şehvetleri terkeder. Ölümü gözetken kişiye dünya nimetleri önemsizleşir. Dünyayı âhiret gayesiyle yaşayan kişiye de felâketler basitleşir."*⁴²

Peygamberlerin Denenmesi

Sahabelerden Sa'd rivayet ediyor: Dedim ki: ‘Ya Rasulallah, insanların belâsı/imtihanı en çetin olanı kimdir? Buyurdu ki: *“Peygamberler ve sonra da derece derece mü'minlerdir. Kişi, dini oranında belâ görür/imtihan edilir...”*⁴³

İnsanlar arasında en fazla belâyaya/denemeye peygamberler uğratıldılar. Allah yolunda hiç kimsenin dayanamayacağı eziyet ve sıkıntılarla karşılaştılar. Azgın düşmanlarla, anlamaz ve inatçı topluluklarla, hasetçi kişilerle yıllarca uğraşmak zorunda kaldılar. Onlar bu denemeleri başararak daha büyük makamlara ulaştılar.

⁴⁰ Müslim, Cennet 1, Hadis no: 2822, 4/2174; Dârimî, Rikak 117, Hadis no: 2846, 2/245; Tirmizî, Cennet 21, Hadis no: 2559, 5/693; Ahmed b. Hanbel, 2/260, 333, 354, 380, 3/153, 254, 284.

⁴¹ S. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 29, Menâkıb 25, İkrâh 1; Ebû Dâvud, Cihad 107, hadis no: 2649; Nesâî, Zinet 98, 8/204; K. Sitte, 9/548.

⁴² Keşfü'l-Hafâ. Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

⁴³ Tirmizî, c. 7, s. 78-79; Süyûtî, Câmiu's-Sağîr, c. 1, s. 136; Ahmed bin Hanbel.

Rabbimiz bazen sevdiği toplulukları da benzer denemelere tâbi tutar. Hz. Musa ve kavmi (İsrâiloğulları); Firavun'un baskı ve zulmüyle denenmişti. Firavun, zulmünü, baskısını ve sömürüsünü onların erkeklerini ve çocuklarını öldürmeye kadar götürmüştü. Şüphesiz bu ve Hz. Musa'nın onu tanrılık dâvâsından ve bu zulümlerden vazgeçirme mücadelesi bir deneme idi.⁴⁴

Allah (c.c.) Hz. İbrahim'i de birtakım kelimelerle denemişti. *“Hani Rabbi, İbrahim'i bir takım denemelerden geçirmişti. O da bunları tam olarak yerine getirmişti. (O zaman Allah İbrahim'e:) ‘Seni şüphesiz insanlara imam (önder, kılavuz, nur) kılacağım’ demişti. (İbrahim); ‘Ya soyumdan olanlar?’ deyince (Allah:) ‘Zâlimler benim ahdime erişemezler’ demişti.”* (Bakara: 2/124)

Bilindiği gibi İbrahim (a.s.) ateşe atılmak, oğlunu kurban etmek, Kâbe'yi inşâ etmek gibi sınamalardan geçirilmişti.

Süleyman (a.s.) kuşların mantığını (konuşmalarını) anlayabiliyor, cinleri, şeytanları ve rüzgârı emrinin altına alabiliyordu. Çok büyük bir mülkü ve dünyalık gücü vardı. Allah (c.c.) bütün bu nimetlerle onu denemişti. O da, bu nimetlere karşı aynen şöyle demişti: *“... Rabbim! Bana, ana ve babama verdiğin nimete sükretmemi ve râzı olacağın salih amelde bulunmamı bana ilham et ve beni rahmetinle sâlih kullarının arasına kat.”* (Neml: 27/19)

Kur'an, bir başka âyette, yine deneme anlamına gelen ‘fitne’ kelimesini kullanarak Hz. Süleyman'ın denendiğini ve tahtının üzerine bir ceset bırakıldığını söylüyor (Sâd: 38/34).⁴⁵

Süleyman (a.s.) kendisine verilen nimetlerin tümüyle sınav olduğu şuurundadır ve bu bilinç, örnek olarak gösterilmektedir: *“... Bu, dedi, şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak üzere Rabbimin (verdiği) lutfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, o bilsin ki Rabbim müstağnîdir, çok kerem sahibidir.”* (Neml: 27/40)⁴⁶

⁴⁴ A'râf: 7/141; İbrahim: 14/6.

⁴⁵ Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 71-72.

⁴⁶ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

Mü'minlerin Sınanması:

Allah (cc) bütün müslümanları, onların arasında kendi yolunda sabırla cihad edenleri (kendi yolunda çalışıp-gayret edenleri) bilip ortaya çıkarıncaya kadar onları denemeye tabi tutacaktır.⁴⁷ Allah yolunda çalışma yalnızca kuru bir iddia ile değil; bizzat pratik faaliyetlerle olması gerekiyor.

Mü'minler bazen zorluklar, felaket çile ve sıkıntılarla karşılaşır. Vahye inanmayanlardan incitici sözler işitirler. Bazen hakları ellerinden alınır, bazen alay edilirler. Kimi zaman ambargoya uğratılırlar, kendilerine yüz verilmez. Hatta işkenceye uğrarlar. Malları, rahatları ve hatta canları bile gidebilir. Bütün bunlar onlar için şer gibidir. Bazen de Allah (cc) müminlere hayır yönünden nice şeyler nasib eder. Onlara dünyalıklar, imkanlar, rahatlıklar ve zaferler verebilir. Bütün bunların sebebi 'belâ' dır, yani denemedir.⁴⁸

Allah (cc)'ın insanlar ve toplumlar için bir takım yasaklar ve sınırlar koyması, bazı hükümleri bildirmesi de bir imtihandır. Bakalım kim bu hükümlere uyacak? Kim bu yasakları çiğnemeyecek?⁴⁹ Yeryüzünde süs ve geçimlik olarak yaratılan her şeyin yaratılış sebebi; hangi insanın daha güzel amel işleyeceğini, daha güzel davranışta bulunacağını denemek içindir.⁵⁰

Allah (cc), Hz. Muhammed'e (sav) Kur'an'ı hak olarak indirdi. Bundan dolayı O ve O'nun ümmeti insanlar arasında Allah'ın indirdiği ile hükmetmek durumundadırlar. Bunu yaparken Peygambere gelen haktan sapanların hevalarına, istek ve tutkularına uymazlar. Allah (cc) dileseydi insanlar aynı dine inanan tek bir ümmet olurlardı. İslâmdan başka din olmazdı. Ancak Allah (cc), insanlara gönderdiği Peygamberlerle ve ilâhî hükümlerle onları denemek istemektedir.⁵¹

⁴⁷ Muhammed: 47/31.

⁴⁸ Enbiya: 21/35.

⁴⁹ A'raf: 7/163.

⁵⁰ Kehf: 18/7.

⁵¹ Maide: 5/48; Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 72-73.

İnsanların Denenmesi:

İnsanlar arasında yetenek, bilgi, mal ve makam yönünden var olan farklılıkların sebebi de yine ilâhî sınavın bir gereğidir. Allah (cc) insanlara verdiği bu gibi özelliklerle onları denemektedir.⁵²

İnsanlara emanet olarak verilen mallar ve canlar da birer deneme aracıdır. İnsan malı nerede kazanıp nereye harcamaktadır? Yine kendisine emanet edilen canı neyin uğrunda geçirmektedir?⁵³

Karmaşık bir sudan yaratılan insan Allah (cc) tarafından devamlı denenmektedir. Hayata gelişin amacı da budur.⁵⁴

Kur'an, nimet verilerek denemeye tabi tutulan nankör insanın yanlış tutumunu şu şekilde sergiliyor: *"Fakat insan, ne zaman onun Rabbi kendisini bir denemeden geçirse, ona bir ikramda bulunsa, onu nimetlere koysa; 'Rabbim bana ikramda bulundu' der. Ama ne zaman onu deneyerek, rızkını kıssa, hemen der ki: 'Rabbim bana ihanette bulundu'."* (Fecr: 89/15-16)

Mü'min insan, nimetin azlığının, veya çokluğunun bir deneme olduğunun şuurundadır. Bu yüzden nimet bol olduğu zaman şırmarmaz, malı ile kibirlenip yoldan çıkmaz. Ni'met az olduğu zaman da Allah'a şikâyetle bulunmaz. O nankör değil, şükredici olmaya çalışır. Bilir ki, geçici olan dünya hayatı bir imtihan yurdudur. Bu hayatının devamını sağlayan her şey de bir sınama/imtihan aracıdır.

Bu sınavın hikmetini anlayanlar ve gereğini yapanlar kazanacaklardır.⁵⁵

Mü'minlerin günlük normal ibadet, tâat ve amelleri yanında, zaman zaman ağır sıkıntı ve musibetlerle karşılaştıkları olur. Bu yeni durumlar ve olaylar karşısında onun

⁵² En'am: 6/165.

⁵³ Âli İmran: 3/186.

⁵⁴ İnsan: 76/2.

⁵⁵ Hüseyin K. Ece, İslam'ın Temel Kavramları, Beyan Yayınları: 73.

etkisi ve tepkisi ölçülür, sabır ve tahammül gücü, kin, intikam, haset ve gurur duyguları eğitilir. Mal, mülk, para, kadın, çocuk, kazalar, hastalıklar, yangın, sel, zelzele ve tabii âfetler, insanoğlunun denenip sabrettiği ve sonucu Allah'a havale ederek ağırbaşlılıkla kabullendiği takdirde mânevî dereceler kazandığı başlıca imtihan konularıdır. Ancak kimi zaman bu sıkıntı ve felâketler dünyada yapılan haksızlık, zulüm ve azgınlıklar yüzünden ilâhî bir ceza olarak da ortaya çıkabilir.

Müslümanlar için sadece iman etmek yeterli değildir. İmanın kökleşmesi ve sağlamlaşması için mü'minler çeşitli denemelerden geçirilirler.⁵⁶ Allah (c.c.) müslümanları, içlerinde kim kendi yolunda cihad ediyor, bu yolda kim sabrediyor ortaya çıksın diye onları dener.⁵⁷

Hız. Musa, kendisi Tûr dağında iken kavminin altın buzağıya tapması üzerine onların içerisinde Allah'tan af dilemek üzere yetmiş kişi seçmişti. Onlarda gördüğü tereddüt üzerine Allah'a dua etti ve bu olayın kendileri hakkında bir imtihan (deneme) olduğunu söyledi.⁵⁸ Ayrıca inkâr edenlerin müslümanlara karşı tavırları bir fitnedir. Böylece müslümanların İslâm'a bağlılıkları denenmiş olur.⁵⁹

Mü'minlere yapılan bu azap ve işkence onları dinlerinden döndürmeye yöneliktir. Mü'min böyle bir azapla imtihan edilebilir. Tıpkı madenin kazanda kaynatılıp iyisinin kötüsünden ayırt edilmesi gibi, mü'min de dünyada eziyetlerle karşı karşıya getirilir. Böylece samimi müslümanla gevşek müslüman ortaya çıkar. Bu konuda Kur'an şöyle buyurmaktadır: *"İnsanlardan öylesi vardır ki, 'Allah'a iman ettik' der; fakat Allah uğruna eziyet gördüğü zaman, insanların (kendisine yönelttikleri işkence ve) fitnesini Allah'ın azabıyla bir tutar. Ama Rabbinden 'bir yardım ve zafer' gelirse, andolsun; 'biz gerçekten sizlerle birlikteydik' demektedirler. Oysa Allah, âlemlerin sinelerinde olanı daha iyi bilen değil midir?"* (Ankebût: 29/10)

Allah'ın azabı şüphesiz insanlardan gelecek fitnelerden daha büyüktür. Mü'minler sürekli bir biçimde bu tür fitnelerle karşılaşacaklar. Bu denemeyi başaranlar, imanlarında samimi olanlar sonsuz mükâfatı kazanacaklar. Kur'an, mü'minlerin bu şekilde denemeye tabi tutulduklarını haber veriyor.⁶⁰

⁵⁶ Ankebût: 29/2-3.

⁵⁷ Muhammed: 47/31; Benzerleri için bkz. Enfâl: 8/17; Âl-i İmran: 3/152, 154; Ahzâb: 33/11.

⁵⁸ A'râf: 7/154-156.

⁵⁹ Furkan: 25/207; Mümtehhine: 60/5.

⁶⁰ Ankebût: 29/2-3; Bakara: 2/214. Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

Kâfir Toplumların İmtihanı

Allah'ın kâfir toplumları eziyet ve sıkıntılarla denemesi, onlar hakkında sürekli bir kanundur. Belki bu deneme/imtihan, küfür ve inatlarından vazgeçmelerini sağlar da Rablerine dönüverirler. Bu da olmazsa, onları sıkıntılarla, harp ve darplarla sınar. Sıkıntıların, onları böyle bir sınava çekmesi gibi, belki bu sınama da onları tevbeye sevkeder. *“Biz hangi ülkeye bir peygamber gönderdiysek, onun halkının yalvarıp yakarsınlar diye mutlaka yoksulluk ve darlıkla sıkılmışızdır. Sonra kötülüğü değiştirip yerine iyilik getirdik de (insanlar) çoğaldılar ve: ‘atalarımıza da darlık ve sevinç dokunmuştu’ dediler ve hemen onları, hiç farkında olmadıkları bir sırada ansızın yakaladık.”* (A'râf: 7/94-95)

Yani, peygamberlerini yalanlayan toplumlar hakkında Allah'ın kanunu (sünnetullah), canlarına, bedenlerine, rızık ve mallarına verdiği zâyiatla onları cezalandırmasıdır. Allah bunu yapıyor ki, kendisine boyun eğsinler. Çünkü şiddetli bir belânın, fitratı ikaz etmesi ve inatçıları yaratıcılarına yöneltmesi tabiidir. Böylece O'na boyun eğer, rahmet ve afvını isterler.

Bunu da yapmayınca, Allah onları denemek için verdiği rahatlık ve bollukla cezalandırır. *“Sonra kötülüğü değiştirip yerine iyilik getirdik...”* buyruluyor. Yani, şükredip tevbe ve inkıyadla Rablerine dönsünler diye, onların sıkıntılarını rahata, hastalıklarını sıhhat ve âfiyete, fakirliklerini de zenginliğe çevirdik. Şükür ve tevbe de yapmadılar. Ne bu, ne öteki; hiç biri onlar hakkında fayda vermedi. Üstelik, bize gelen sıkıntı ve darlık, sonra da genişlik, aynen geçmişte atalarımıza da dokundu. Demek ki, bazen sıkıntı, bazen de rahatlık, zamanın, doğanın bir kanunudur. Din ve amelimizden ötürü bize Allah'tan bir azap söz konusu değildir, derler. Böylece kendileri hakkındaki Allah'ın emrine uymadılar, ibret ve öğüt almadılar. Darlık ve bollukla her iki haldeki imtihanı anlamaya yanaşmadılar. Neticede azabı hak ettiler. Allah ansızın yakaladık, diyor. Yani, onları ansızın, işin farkında değillerken azapla yakaladık, buyruluyor.

Allah, yine şöyle buyuruyor: *“Allah bir kasabayı size örnek verir ki, o, korkudan emin ve sâkindi. Rızık da, kendisine her bir yandan bol bol geliyordu. Fakat bu kasaba halkı, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük etti de, Allah onlara, işledikleri kötülükler yüzünden açlık ve korku elbisesini giydirip acıları tattırdı.”* (Nahl: 16/112)

“Senden önce de ümmetlere elçiler gönderdik. (İnkârlarından dönüp Bize) boyun eğsinler/yalvarsınlar diye onları darlık ve çeşitli hastalıklarla yakalayıp cezalandırdık. Hiç olmazsa kendilerine böyle azabımız/baskınımız geldiği zaman yalvarsalardı! Fakat

kalpleri (inatlari yüzünden, iyice) katılaştı ve şeytan da onlara yaptıklarını süslü (câzip) gösterdi.” (En’âm: 6/42)

Yani onlara peygamberler gönderdik de yalanladılar. Biz de onları fakirlik ve hastalık gibi meşakkatlerle yakaladık ki, tevbe edip, Rablerine dönsünler. Yapmaları gerekeni, âfet ve belâ halinde bile yapmadılar.⁶¹

Müslüman Cemaatin İmtihanı

İmtihan, fert ve toplumlar için geçerli olduğu gibi, Allah'a dâvet eden, emr-i bi'l ma'ruf yapan müslüman cemaat için de geçerlidir. Allah yolunda cihadları esnasında mü'min bireylerin başlarına gelen belâ ve musibetler aynen müslüman cemaatin de başına gelir. Müslümanlar fert veya cemaat olarak, ellerinden mallarının cebren alınması, hapsedilmeleri, asılsız suçlamalarla işkencelere mâruz kalmaları türünden eziyetler görebilirler. Özellikle zamanımızda, bu konuda aleyhteki propaganda araçları artmıştır. Hele bir de müslüman cemaatin hasmı; malı, nüfuzu ve yetkisiyle etkili biri ise veya yöneticilerin kendileri cemaatin hasmı ise... Bu durumda müslüman cemaatin, hasımlarını istedikleri gibi, etkisiz hale getirebilmeleri için sabır ve takvâya sınıksız sarılmaları gerekmektedir. *“Andolsun ki, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz ve sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden birçok üzücü sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvâ gösterirseniz, muhakkak ki bu, (yapılacak) işlerin en değerlisidir.” (Âl-i İmran: 3/186)*

Müslüman cemaat bilmelidir ki, başına gelen her türlü imtihan, ilâhî dâveti kendisine dâvâ edinmiş müslüman cemaatleri hazırlamada geçerliliğini koruyan Allah'ın bir kanunudur, yani sünnetullahtır. Bu zorlu ve meşakkatli imtihan, cemaat için büyük bir hayırdır; çünkü bu imtihan sayesinde fertlerinin metânetli olanı zayıf olanından, iman dâvâsında dürüst olanı yalancı veya iki yüzlü olanından ayrılır. *“Allah mü'minleri (şu) üzerinde bulunduğunuz halde bırakacak değildir; temizi pisten ayıracaktır. Ve Allah sizi gaybe vâkıf kılacak değildir...” (Âl-i İmran: 3/179)*

Gaybe vâkıf olamadığımızdan, kimin münâfık, kimin samimi mü'min olduğunu anlamamız için âfetler, sıkıntılar, musibetlerle imtihan oluruz ki münâfık mü'minden ayrılmış olsun.

⁶¹ Abdülkerim Zeydan, İlâhî Kanunların Hikmetleri, s. 118-120. Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

Müslüman cemaatin saflarını arındırmak; fert ve üyelerinin imanlarında sahtekâr, ikiyüzlü veya metânetsiz olanın bilinmesi; dürüst ve sağlam olanlarının seçilmesi, ancak cemaatin eziyet ve sıkıntılara mâruz kalması sonucunda gerçekleşebilir. Sıkıntılar, dayanıklı ve tutarlı olanı olmayandan ayırdığı gibi, dürüst olanlarla olmayanların birbirine karışmalarını, aralarında bir yanlışlık ve hatanın olmasını önler. Bu seçim/ayırım, müslüman cemaat için cidden zaruridir. Çünkü, cemaate birtakım insanlar katılır, cemaatin üyesi görünür. Bazen dürüst mü'min, bazen yalancı ikiyüzlü, bazen imanında metânet sahibi, bazen zayıf ve korkak, bazen de cemaate aşırı ve samimi mensubiyet arzeden tavırlarla dengesiz bir görünüm sergilerler. Yine, cemaatin gerçek maksatlarına ters düşen istismar, parsa ve ganimet toplamak, fitne çıkarmak, casusluk ve başka sebeplerden dolayı da topluluğa katılmış olanlar da çıkabilir. İşte burada, gerçek cevherin, içine karışan metal parçalardan ayrılması için ateşin gerekliliği gibi, cemaat üyelerinin iyi ve kötüsünü ayırmak için de sıkıntı ve zorlukların olması zaruridir.

Müslüman cemaatin denenmesindeki hikmet: Müslüman cemaatin sıkıntılarla denenmesi sayesinde cemaat, gerçek gücünün ölçüsünü anlar. Cemaatin gücü, doğruluk, ihlâs ve sebatı çeşitli sınavlardan geçerek belli olan üyelerin gücü ile doğru orantılıdır. Aslolan cemaatin üye sayısı değil; gerçek gücüdür.⁶²

Ni'met veya Külfetle Deneme

Belâ/fitne/imtihan, gerçek olanı sahte olandan, iyi olanı kötü olandan, kirliyi temiz olandan ayırmak olduğuna göre, hayatın akışında olumlu ve olumsuz tarafla ortaya çıkabilir. Kur'an'ın işaret ettiği gibi insan bazen risk taşıyan, mal, mülk, evlat ve sağlık gibi ni'metlerle; bazen de yokluk, hastalık, şeytan ve düşman saldırısı gibi şeylerle denemeye uğratılır. Bu bakımdan çekilen zorluk, mal, zulüm, kadın, çocuk, saptırma, azap, silahlı çatışma, kalbe gelen vesvese gibi şeylerin hepsi de fitnedir/imtihandır. *“Onlardan bazı zümrelere kendilerine denemek için verdiğimiz dünya hayatının süsüne gözlerini dikme. Rabbinin rızıkı daha hayırlı ve daha sürekli.”* (Tâhâ: 20/131)

Kur'an, insanın imandaki samimiyetini denemek için hayır ve şerr ile imtihan olduğunu haber veriyor.⁶³ İnsan, hayatın geçici güzellikleriyle de sınava çekilir.⁶⁴ Mal ve evlat insan için bir fitnedir, deneme aracıdır.⁶⁵ Bol rızık ve verilen nimetler⁶⁶ birer

⁶² Abdülkerim Zeydan, İlâhî Kanunların Hikmetleri, s. 125-128. Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

⁶³ Enbiyâ: 21/35.

⁶⁴ Tâhâ: 20/131.

⁶⁵ Enfâl: 8/28; Teğabûn: 64/15.

fitne/imtihan olduğu gibi, başa gelen üzüntü ve kaderler⁶⁷, belâ ve musibetler de birer sınavdır.⁶⁸

İnsanlardan bazılarına Allah'tan gelen rızık, iman ve mağfiret gibi iyiliklerin sebebini bilmek mümkün olmayabilir. Allah (c.c.) bu şekilde insanları birbiriyle deniyor ve şükredenlerin belli olmasını istiyor.⁶⁹ Dinde iki yüzlü davranan münafıklar çeşitli olaylarla ibret almaları ve hatalarını terketmeleri için sürekli denenirler. Ancak onlar çoğu zaman bu fitnenin (denemenin) farkında olmazlar.⁷⁰ Allah (c.c.) doğru yola giren kimseler için rızık bollıştırır. Bunun sebebi de onların şükredip şükretmeyeceklerini, takva sahibi olup olmayacaklarını denemektir.⁷¹

Hz. Musa'nın kavmi, firavunun ve meleinin, yani ileri gelen seçkinlerin kendilerini bir fitneye/imtihana düşürmelerinden, fenalık yapmalarından korktukları için iman etmekte tereddüt ettiler. Onların içlerinden pek azı hariç Firavun'u desteklemeye devam ettiler.⁷² Bugün de bu gerçek değişmemiştir. İnsanlardan pek çoğu İslâm'a gönül vermek, İslâm'ı hakkıyla günlük hayatında ve sosyal alanda yaşamak istemektedir. Ancak çağdaş firavunların, firavun düzenlerinin, bu düzenleri sürdüren mele' takımının fitnelerinden, sıkıntı vermelerinden, haklarını ellerinden almalarından, kötü damga vurmalarından korkmaktadırlar.

İnsanlardan bazıları gerçek bir şekilde değil de iman-küfür sınırındaymışcasına ibadet eder. Kendisine Allah'tan bir 'hayr' dokundumu, bununla sevinir. Ancak başına hikmetin gereği bir fitne (belâ veya deneme) geldiği zaman yüz üstü döner gider. Böyleleri dünyayı da ahireti de kaybeder.⁷³

Peygamber'in dâveti sıradan bir insanın daveti gibi değildir. Onun davetine uymamazlık edilemez, emrine karşı gelinemez. “...*Rasûlün emrine aykırı davrananlar, kendilerine bir belânın (fitnenin) çarpmasından, yahut onlara acı bir azabın uğramasından sakınsınlar.*” (Nûr: 24/63)⁷⁴

⁶⁶ Zümer: 39/49.

⁶⁷ Tâhâ: 20/40.

⁶⁸ Tevbe: 9/126; Hacc: 22/11.

⁶⁹ En'âm: 6/53.

⁷⁰ Tevbe: 9/126.

⁷¹ Cinn: 72/16-17.

⁷² Yûnus: 10/83.

⁷³ Hacc: 22/11.

⁷⁴ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

Dünya Ni'metleri İle İmtihan:

Allah'ın (c.c.) insanlara verdiği hem iyilikler, hem de kötülükler birer deneme (fitne) aracıdır.⁷⁵ İnsan ni'metlere karşı şükürle; zorluk, darlık ve belâlara karşı sabırla denenir. Fakat insan çoğu zaman nankörlük yapar. Üstesinden gelemeyeceği bir sıkıntıyla karşılaşınca hemen Rabbine yalvarır. Geniş bir ni'mete, mala ve zenginliğe kavuşunca da kibirlenir, malını kendi bilgisi ve kurnazlığıyla elde ettiğini zanneder. Böyle bir tavra karşı Kur'an şu açıklamayı yapıyor:

"...Hayır o bir fitnedir (imtihandır), fakat çokları bunu bilmiyorlar." (Zümer: 39/49)

Rabbimizin dünya ni'metlerini ve dünyaya ait bütün göz kamaştırıcı güzellikleri insanların hizmetine sunması, bir deneme sebebidir. Ancak inanan kişi bu geçici güzelliklere ve zenginliklere aldanmamalı. Çünkü Allah'ın katında olan güzellikler, ya da iman edip salih amel işleyen kulları için hazırladıkları, daha çok ve daha kalıcıdır.⁷⁶

Âfiyet ve iyiliklere karşı imtihan; belâ ve musibetlere karşı sabırdan daha güçtür. Para ile, zenginlikle imtihan; fakirlikle imtihandan daha zordur. Ashâb-ı kiramdan bazılarının şöyle söyledikleri rivayet edilir: "Sıkıntı ve güçlüklerle imtihan edildik, sabrettik; ama bolluk ve genişliğe müptelâ olduğumuzda, rahatla denendiğimizde sabredemedik." Bu sözün Hz. Ömer'e ait olduğu da rivâyet edilir.⁷⁷

Dünya ni'metlerinin belâ ve fitne/deneme olarak nitelendirilmesi insan için eğitici bir hatırlatmadır. O, insanın iç kuvvetlerini geliştirir, dikkatini keskinleştirir, yaşadığı realitenin boyutlarını kavramasına yardımcı olmak üzere onu uyarır. Kur'an, varlığı âyetler (ibret ve işaretler) olarak değerlendirir ve ni'metleri bile bu bağlamda fitne ve belâ, yani sınav olarak nitelendirir.⁷⁸

⁷⁵ Enbiyâ: 21/35.

⁷⁶ Tâhâ: 20/131.

⁷⁷ Râgıp el-İsfahanî, el-Müfredât, s. 61.

⁷⁸ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

Mal ve Evlâtla İmtihan

İnsana emanet olarak verilen mallar ve çocuklar da onlar için bir fitnedir, belâdır, deneme ve sınaama aracıdır. Mala ve çocuğa olan tutku ve aşırı bağıllık; kişiyi Allah yolundan, O'na olan kulluktan alıkoyabilir. İnsan mal ve dünyalıklar peşinde koşarken Rabbine karşı görevlerini unutabilir. Hatta malla şımarabilir, kibirlenir ve haddi aşabilir. Malın helâlinden kazanılması ve yine helâl yollarda harcanması, mal üzerinde hakkı olanların haklarının verilmesi, İslâm'ın getirdiği ölçülerdir. Bu açıdan mal insan için denemedir. Çocuk sahibi olmak, onları fitratlarına uygun olarak terbiye etmek, onları salih insan olarak yetiştirmek kişinin görevidir.

Mala ve çocuklara karşı olan tutku, onları ve aileyi koruma ve kollama duygusu insanı bazen adaletten uzaklaştırabilir, haddi aşır haksızlık yapmaya sürükleyebilir. Böyle yapmak da ilâhî ölçülerden sapma sonucunu doğurur. Bu da insan için bir fitnedir. *“Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız birer fitnedir (imtihandır). Allah’a gelince; büyük mükâfat O’nun yanındadır.”* (Enfâl: 8/28)⁷⁹

Bugün mü'minlerin karşılaştıkları bütün güçlükler ve ellerinde bulunan bütün ni'metler ve imkânlar birer fitne-deneme sebebidir. Günümüzde, eskiye oranla insanların ellerinde daha fazla imkân ve eşya var, insanlar, çokça şikâyet etmelerine rağmen eskiye göre daha fazla ni'metlere sahipler. Eskiden karşılaşılan pek çok zorluklar ve darlıklar giderek azaldı. İşte bütün bu imkânlar ve ni'metler hep imtihandır. Bazı müslümanların karşılaştıkları baskılar, işkenceler, zulümler, haksızlıklar da birer sınavdır. Müslüman ülkelerin zorbalar, diktatörler, tâğutlar, zâlimler veya zulüm düzenleri tarafından ele geçirilmesi bir fitne/imtihandır. Onurlu mü'minlerin bu zorbalarla ve zâlimlerle mücadele zorunda kalmaları kendileri hakkında bir sınav sebebidir. Özellikle modern toplumlarda ortaya çıkan ve giderek bütün dünyaya yayılan; şirk, ilhad, ahlâksızlık, sapıklık, sapmalar, isyan ve günah rüzgârları birer fitne, belâ ve imtihandır.

Her bir müslüman; içinde bulunduğu şarta, elindeki ni'mete ve karşılaştığı güçlüğü göre denemeye tâbi tutulmaktadır. Müslümana düşen, varlık tablosundaki âyetlerden, oluşlardan ve karşılaştığı denemelerden ibret alması, Allah'tan gelen sınavı kazanmaya çalışması ve bizzat kendisinin fitnelere sebep olmamasıdır.⁸⁰

⁷⁹ Ayrıca bkz. Teğâbûn: 64/14-15. (Malların ve çocukların deneme sebebi olduğunu ‘belâ kelimesiyle ifade eden âyetler için bkz. Âl-i İmran: 3/186; Mâide: 5/48; En'âm: 6/165.

⁸⁰ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

Fitne; Anlam ve Mâhiyeti

Belâ ile bazı âyetlerdeki kullanımıyla aynı anlamları paylaşan “fitne” kelimesi Kur'an-ı Kerim’de 60 yerde geçmektedir. ‘Fitne’ kelimesinin aslı ‘fetn’dir. ‘Fetn’ sözlükte, altın ve gümüş gibi değerli madenlerin saflığını anlamak için onları ateşte eritmek demektir. Fitne sözlükte, deneme ve imtihana tabi tutmak, sınamak, maddî ve manevî sıkıntı, üzüntü, belâ ve felâketle imtihan etme gibi anlamlara gelir.

Fitne kelimesinin bunlardan başka, küfr, azgınlık, sapıklık, günah, ayrılık, iç ihtilaf ve kargaşa, kavga, delilik, azap, musibet, aklını çelmek, gönlünü çalmak, kandırma (iğvâ), kışkırtma, nifak, ihtilaf, baştan çıkarma, birbirine düşme, çekişme, zulüm, baskı, karışıklık ve kalbin bir şeye fazla meyletmesi gibi manaları da vardır. Bu anlamlarıyla fitne, konumuz dışındadır.

İnanç uğruna belâ ve sıkıntılara uğrama anlamındaki fitne, olumsuz bir anlam taşımamaktadır. Bu gibi sıkıntılar, mü'min kişiyi kararlı kılar, iradesini güçlendirir, ahlâkını arındırır. Böyle bir fitne, kişiyi ve toplumu dinî yönden geliştirir, onların hatalarını gösterdiği gibi, din uğruna sabırlarını da ortaya koyar. Böylece Allah'ın vereceği karşılığı almalarına zemin hazırlar. Kur'an, insanların sürekli olarak ‘fitne’ ile denendiklerini açıklar: *“İnsanlar, (yalnızca) ‘iman ettik’ diyerek, fitneye uğratılmadan (denenmeden) bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun, onlardan öncekileri sınamadan geçirdik (fitneye uğrattık); Allah, gerçekten doğruları da bilmekte, yalancıları da bilmektedir.”* (Ankebût: 29/2-3)

Kur'an'da yaklaşık aynı anlamlara gelen belâ ve fitne kelimeleri aynı âyette de geçer:

“Her nefis ölümü tadıcıdır; Biz hayır ve şerle fitne olarak sizi belâyâ uğratiyoruz.” (Enbiyâ: 21/35).

Bu bağlamda ‘fitne’ ile ‘belâ’, aynı anlamdadır. Ne ki ‘fitne’nin kapsamı biraz daha geniştir. ‘Belâ’ yalnızca Allah’tan geldiği halde, ‘fitne’ hem Allah’tan hem de kullardan gelebilir, insan kendisini olduğu kadar başkalarını da fitneye uğratabilir. ‘Fitne’ kelimesinde azap, zorluk ve kötülük yönü daha fazladır.

‘Fitne’ öncelikli olarak bir sınav yolu olduğuna göre, hem nimet sebebiyle, hem de zahmet ve perişanlıktan dolayı olabilir. İnsan, karşılaştığı bütün değerlerle imtihana tâbi tutulabilir. Nitekim Kur’an şöyle diyor: *“Biz sizi bir imtihan olarak hayır fitnesiyle de şer fitnesiyle de deniyoruz. Ve eninde sonunda Bize döneceksiniz.”* (Enbiyâ: 21/35)

Demek ki fitne/imtihan, bir hikmete bağlı olarak bazen Allah’tan gelir, bazen de kulların bir hatası sebebiyle, meydana gelir. Böyle olunca da ‘fitne’, bizzat o fitneyi meydana getiren için bir uyarı, bir düzelme veya aklını başına alma imkânıdır.⁸¹

İmtihan Bilinci

İmtihan: Kazanmakla kaybetmeyi aynı anda hatırlatan esrarlı bir kelime... İçinde hem ümidi saklıyor, hem korkuyu. Lezzetle elem onda birbirine karışmış. İnsanı ne güldürüyor, ne ağlatıyor. Zevk ve sefa onu takip edecek, azap ve cefa ondan sonra gelecek. Bütün bu sayılanlar, aynı zamanda, dünya imtihanının da özellikleri değil mi? İnsan da bu dünyada imtihan olmuyor mu?

Bülûğa erinceye kadar, imtihan öncesi: Kâğıt-kalem hazırlama safhası. Bülûğa ermekle, insan imtihan kâğıdını, amel defterini doldurmaya başlar ve ölünceye kadar aralıksız kalem oynatır. Bu imtihanın herkes için günün birinde sona ereceği mâlûm; ama kimin elinden kâğıdının ne zaman alınacağı belli değil. İmtihan denilince, insanın hatırına çok şeyler geliyor. Bazılarını sıralayalım:

İmtihanda önemli olan çok yazmak değil, doğru yazmaktır. On kâğıt doldurup, “bir” alamayanlar da var, bir kâğıtla “yüz” alanlar da. Öyle ise, uzun ömür, güzel şeylerden daha fazla yazmak için istenmeli. İmtihan salonunda en önde oturmak, elbiselerin en güzelini giyinmek, kalemlerin en kıymetlisini kullanmak neticeye zerre kadar tesir etmez. Bunların hepsi câiz, ama hiçbirisi vâcip değil. Vâcip olan, şart olan: Sorulara doğru cevap vermek.

Bahtiyarlık da, bedbahtlık da imtihan süresince belli olmaz. Âkıbetini bilmediğimiz kimsenin dünyevî imkânlarına heveslenmemiz doğru değil. İmtihan süresince kimseye

⁸¹ Hüseyin Ece, Belâ ve Fitne Maddesi. Ahmet Kalkan, Kur’an Kavram Tefsiri.

müdâhale edilmiyor. Dileyen dilediğini yazmakta serbest. Ama doğru yazmaya teşvik, yanlış için tehdit var. Her ikisi de adayların menfaatine.

Bu dünya imtihanının en önemli bir özelliği de, adaylara doğru cevapların önceden bildirilmiş olması. Öyle değil mi? Neleri yapıp, nelerden sakınacağımızı hepimiz bilmiyor muyuz? Diğer imtihanların aksine bu imtihanda, başkalarıyla yardımlaşmamız serbest bırakılmış; hatta sevap kılınmış. Çalışkan bir öğrencinin yanına gidip, kâğıdına bakıp, biz de doğruyu yazabiliriz. Ve cevabımız kabul görür. Gerçekte, doğrudan, hakta ve güzelde yardımlaşma serbest. Başkalarına yanlış cevap yazdırmak veya yanlış taklit etmek yasak! Kim bu imtihanda kendisi kadar başkalarının kazanması için de gayret gösterirse, ihsana mazhar oluyor. Öğrettiği kadar da kendi notuna ilâve ediliyor. Ve yaptığı bu işe büyük pâye veriliyor: Cihad!

Sadece kendini gözetmek makbul değil, beğenilmiyor. Bu kazanma ve kaybetme dâvâsı, dünya ticaretine hiç mi hiç benzemiyor. Bu imtihanda bizler rakip firmalar değiliz. Komşumuzu ne kadar methedersek, kazancımız o kadar bereketli olur. Kendimizi övdüğümüz nisbette de zarara düşeriz. Bu ticarete verenin malı artar, cimrilik edenin değil. Bildiğimizi başkalarına anlatınca kendi bilgimizi de perçinlemiş olmuyor muyuz?

Dünya imtihanında doğruyu yazmak kolay ve rahat. Zor olan, yanlış yazmak. Bu ise, bize büyük bir ilâhî lütuf. Aksi olsaydı, bizim için gerçekten çetin bir imtihan olurdu. Doğru söylemenin nefes almak kadar doğal ve kolay olduğunu hepimiz biliriz. Bir insan, gün boyunca doğru söylese yorulmaz, ama her cümlesi yalan olmak şartıyla yarım saat konuşmaya mecbur tutulsa perişan olur. Su içen, yüzünü buruşturmaz, ekşitmez; içki içenin ise yüzüne bakılmaz. Helâl kazanç ruhu rahat ettirir; haram ise vicdana azap çektirir...

İlk bakışta bu imtihanı herkesin kazanacağı akla geliyor. Ama gel gör ki, insanların çoğu, yine de yanlış yola sapıyorlar. Bunun sebebini, akı kara, karayı ak gösteren iki aldaticıda aramak lâzım: Nefis ve şeytan.

Dünyada imtihanlar çok çeşitli. Kimi servetinden imtihan oluyor, kimi servet düşmanlığından. Kimi sıhhatinden, kimi hastalığından... Kimi borçlu kalmaktan, kimi alacaklı olmaktan... Herkes imtihan olduğu içindir ki, gerçek manada, kimse rahat değil. *“Dünyada rahat yoktur”* hadis-i şerifi bir umman. Onun bir manası da şu olabilir:

“İmtihanda rahat yoktur; çalışma ve gayret vardır, endişe ve ümit vardır, üzüntü ve sabır vardır...”

Daha önce bu imtihan salonuna zengin-fakir, işçi-işveren, âmir-memur, erkek-kadın, güçlü-zayıf niceleri gelmiş, bir süre oturmuş, kalkmış gitmişler. Şimdi sıra bu asrın insanlarında.⁸²

Hayatımız boyunca güzel bir şeyi elde etmek için hep bir çaba ve emek sarf etmişizdir. Eğitim hayatımızı düşünelim. O dönemden aklımızda en çok yer eden şeyler, büyük ihtimalle, sık sık karşılaştığımız sınavlardır. Bunların içinde en önemlisi, kuşkusuz üniversite sınavlarıdır. Çoğu genç, üniversite sınavını hayatının dönüm noktası olarak tanımlar. Çünkü geleceklerini nasıl şekillendireceklerini bu birkaç saatlik imtihanın sonucunda belirleyeceklerini düşünürler. Bu nedenle yıllarca çalışır, uykusuz kalır, pek çok sosyal faaliyetten, tatil ve eğlenceden uzak durup, kendilerini sadece derslerine verirler. Tek amaçları üniversiteye girebilmektir. Bu amaca ulaşabilmek için büyük bir sabır ve kararlılık gösterirler.

Günümüz Türkiye'sinde üniversite diplomasının ne kadar faydalı olup olmadığı bile düşünülmez. Çok yararlı olduğunu düşünsek bile, elde edilmek istenen yararların tümü geçicidir. Ama, bir de asla kaybolmayacak olan, asla tükenmeyecek güzelliklerin, sonsuz yararların bulunduğu ve insanın devamlı yaşayacağı gerçek bir hayat var. Bu, iman eden insanların dünya hayatında ulaşmak istedikleri her durumdan önemli gördükleri âhiret hayatıdır. Çok az bir faydası olan ve yararının da geçici olduğu üniversite sınavına gösterilen değer, nice müslüman tarafından âhiret sınavı için gösterilmiyorsa, bu sınavın kaybedilme ihtimalinin büyüklüğünü de gösterir. Üniversite sınavına hazırlandığı gibi esas imtihana hazırlanan bir mü'min, büyük ihtimalle cenneti garanti edecektir.

İnsanın sonsuz âhiret yurduna ulaşmak için denendiği yer "dünya hayatı"dır. İnsan, yeryüzünde bulunduğu sürece âhirete yönelik bir sınav yaşamakta ve bu konuda gösterdiği çabayla denenmektedir. Hayat, gerçekte Allah'ın bizleri sınamak ve eğitmek için yarattığı geçici bir süredir. İnsan bu süre boyunca düşünmek, böylece Rabbini tanımak, O'nun hükümlerine uymak ve O'nun rızâsını aramakla sorumludur. Bunun yanında bu imtihan hayatı boyunca başına gelen herşeye en güzeliyle karşılık vermek, sabretmek ve güzel ahlâk göstermekle yükümlüdür. Başına gelen her şeyin, Rabbinden gelen bir deneme olduğunu bilmek, bunlardan zevk almak, karşılaştığı her olayı neşe ve şevkle karşılamak ise, dünyadaki imtihanın mü'minlere has olan bir sırrıdır. Bu sırrı

⁸² Alâaddin Başar, Nur'dan Kelimeler, s. 113-115.

kavrayan ve tüm yaşamını denendiğinin bilincinde geçiren insanlar, asla son bulmayacak ve tükenmeyecek olan bir kazanç sağlayacaklardır.

Dinden uzak insanların en büyük yanılgıları, bu dünyadaki hayatın geçici olduğunu unutmaları ve aslında bir imtihandan geçirilmekte olduklarının bilincinde olmamalarıdır. Dünyada böyle bir gaflet içinde yaşayan insanları etkileyebilecek, akıllarını çelebilecek pek çok güzellik ve süs vardır. Âhiretin unutulduğu toplumlarda insanlar, doğdukları andan itibaren kendilerine süslü görünen bu değerleri elde etme hırsına kapılırlar. Allah, insanları dünyaya hırsıyla bağlayan bu süsleri şöyle belirtir:

"Kadınlara, oğullara, kantar kantar yığılmış altın ve gümüşe, salma güzel atlara, hayvanlara ve ekinlere duyulan tutkulu şehvet, insanlara süslü ve çekici kılındı. Bunlar, dünya hayatının metâıdır. Asıl varılacak güzel yer Allah katında olandır. De ki: 'Size bundan daha hayırlısını bildireyim mi? Korkup sakınanlar için Rablerinin katında, içinde ebedî kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır. Allah, kulları hakkıyla görendir.'" (Âl-i İmran: 3/14-15)⁸³

Allah bütün insanları dener; en büyük rasüllerden avam tabakasındaki her insana kadar herkes denenir. Bu denemeler aslında, gördüğü derslerden imtihana tâbi tutulan öğrencinin durumu gibidir. İmtihani başarırsa bir üst sınıfa geçer, başaramazsa kalır. Allah'ın Kur'an okuluna girememiş, "mekteb-i İslâm"a kayıt olamamış insanlar, bu okulu görsünler diye çok çeşitli şekillerde denenirler; kıtlıkla denenirler, bollukla denenirler, zaferle denenirler, yenilgiyle denenirler. Ama durumlarını değiştirmeyip küfür ve nifaklarında ısrar ederlerse "üzerlerine göklerin kapısı açılır", iyice azıp tuğyanda bulunurlar ve sonunda ya bütün azabı âhirette görmek üzere cehenneme yuvarlanırlar, ya da dünyada iken cezalarını görürler. Bu ceza, yerden ve gökten gelebileceği gibi, başka insanların eliyle de olabilir; kendi aralarında fitneler şeklinde de olabilir. Öte yandan, mü'minler de bir üst sınıfa geçmek, imanlarının sağlamlığının açığa çıkması, imanlarının derecelerinin belirlenmesi için denenirler. Onlar da ya kaybedip – Allah korusun- nifaka, fiska veya küfre dönerler, ya da imanları daha bir güçlenir ve derece alırlar.⁸⁴

Âhiret hayatının dehşet verici korkuları ve azapları, ümitleri ve nimetleri, bize pek çok uzaktaymış gibi görünüyor. Oysa ki hayat takviminin son yaprağı her an düşebilir. Hayat filminin çekimi, her an bitebilir. Evet, hayatımız filme alınıyor, sözlerimiz tesbit olunuyor. Aktörlüğünü ve seslendirmesini yaptığımız hayat filminin çekimi, tescil işlemi

⁸³ H. Yahya, İmtihanın Sırrı, s. 7-12.

⁸⁴ Ali Ünal, Kur'an'da Temel Kavramlar, s. 267-268.

melekler tarafından yapılıyor. Mânevî objektifler yalnız umumî görüntümüzü değil; irâdemiz altında organlarımızdan sâdır olan her ameli, ayrı ayrı ve yakın çekimle tesbit ediyorlar. Sözlerimiz vazifeli melekler tarafından kayda alınıyor.

Bu hayat filmi; çekim zamanları ve mekânları belirlenmiş, resimleri, söyleniş anları ve gayeleri işaretli olarak, satırlanmış sözleri ile bir amel kitabı olarak bizlere sunulacak. Rabbimiz öyle buyuruyor: *“İşte bu, aleyhinize gerçeği dile getirecek (hazırlattığımız amel) kitabımızdır. Zira Biz, neler yapıyor idiyse (meleklerimize) görüntülerini aldırıyor; tescillerini yaptırıyorduk.”* (Câsiye: 45/29)

“Sizin üzerinizde hakiki bekçiler, (amel ve hareketlerinizi her an gözeten Allah katında) çok şerefli yazıcı melekler vardır. Onlar ne yapıyorsanız onu bilirler.” (İnfîtâr: 82/10-11)

İnsan, melekler tarafından hazırlanan bu amel dosyasıyla Mevlâmız'ın huzuruna çıkacak, kitaplaşan hayat filmi; amel dosyası bizzat kişiye izlettirilecek ve okutturulacak.⁸⁵

Ölümle birlikte, imtihan sona erecek, hesap günü herkes karnesini alacak: *“Artık amel kitabı ortaya konmuştur. Günahkârları onun içindeki (görüntülerden ve kayıt)lardan ötürü korkuya düşmüş görürsün. ‘Eyvah bize!’ derler. ‘Nedir bu kitaptaki (görüntüler ve tesbit)ler? Küçük büyük her bir ameli ayrıntılarıyla ortaya koymuş.’ Onlar bütün yaptıklarını amel kitaplarında hazır bulmuşlardır. (Ey Peygamber!) Senin Rabbin hiçbir insana zulmetmez.”* (Kehf: 18/49)

Melekler tarafından ilâhî objektifler altında ve mikrofonlar önünde hayatımız filme alınıyor. Rolünü Kur'an ve Sünnet ölçülerine göre yapabilenlere müjdeler olsun! Çünkü onlar için ölüm, ilâhî bir hediye ve ebedî hayatın mutlu bir başlangıcı olacaktır.⁸⁶

Kullarını İmtihan Konusunda Tasarruf Yalnız Allah'ındır

Kulunu imtihan konusunda da Allah tek olup, bu hususta da O'na kimse ortak olamadığı gibi, bu imtihanın yeri, zamanı, şekli, zorluğu ve çeşidini tâyin konusunda da

⁸⁵ İsrâ: 17/14.

⁸⁶ A. Rıza Demircan, İslâm Nizamı, 1/309-313. Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

O'nun ortağı yoktur. İmtihanın ve kulunu denediği sıkıntının çeşidini, yapısını, yerini ve süresini sadece O düzenler. Kulun, nerede olursa olsun, bu imtihana, sınavın konu ve ayrıntılarına karşı çıkması câiz değildir. Böyle bir durum müslümanda görülürse, imanıyla çelişir, hatta dinden çıkmasına sebep olabilir. Nasıl ki bir öğrenci, imtihanın şekli, yeri, zamanı ve süresi konusunda sınav yapan yetkiliye veya öğretmene baskı yapamaz, karşı koyamazsa, kulun Rabbine karşı bunları yapması hiç düşünülemez. Müslümana düşen, imtihanının hafif geçmesi ve başarması için Allah'a dua etmesi, başaramayacağı veya ezileceği zor sınavlardan, fitne ve sıkıntılardan, onların şerlerinden Allah'a sığınmasıdır.

Buhâri ve Müslim'in rivayet ettikleri şu hadis, bu kabilden bir duâdır: *"Allah'ım! Tembellikten, ihtiyarlıktan, günah işlemekten, borç altında kalmaktan, kabir fitnesinden ve azabından, zenginlik fitnesinin şerrinden ve yalancı Mesih Deccal'ın fitnesinden Sana sığınırım."*⁸⁷

Bir âyette de bu konudaki dua örneği olarak şöyle buyruluyor: *"Rabbimiz! Bizi, kâfirler/inkâr edenler için bir fitne/İmtihan kılma (onları bizim başımıza musallat etme), bizi bağışla! Ey Rabbimiz! Yegâne gâlip ve hikmet sahibi ancak Sensin."* (Mümtehine: 60/5)⁸⁸

Belâ/İmtihan Hakkında Temel Prensipler

Belâlarla imtihan hakkında İbn Kayyim el-Cevziyye, şu prensipleri sayar:

1- Mü'mine isâbet eden belâ, kâfire isâbet eden belâdan daha hafiftir. Mü'mine isâbet eden şerler, sıkıntılar ve ezâların tamamı kâfirlere isâbet edenlerin çok aşağısındadır. Olaylar da bunlara şâhiddir. Aynı şekilde bu dünyada iyi insanların başına gelen belâlar, çoğu kez günahkâr, fâsık ve zâlimlerin başına gelenlerden daha azdır. *"(Bedir'de) İki katını (düşmanınızın) başına getirdiğiniz bir musîbet, (Uhud'da) kendi başınıza gelince, 'Bu nasıl oluyor?' dediniz ha! De ki: O, kendi kusurunuzdandır. Şüphesiz Allah'ın her şeye gücü yeter."* (Âl-i İmran: 3/165)

⁸⁷ Buhâri; Askalânî, S. Buhâri Şerhi, c. 11, s. 176; Müslim; Nevevî, Müslim Şerhi, c. 17, s. 20-21.

⁸⁸ Abdülkerim Zeydan, s. 123-124. Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

2- Mü'minin karşılaştığı belâlar, Allah'ın rızâsına ve O'nun affına ulaşma amacına yöneliktir. Allah'ın rızâsını kaybettiklerinde, mü'minlerin sabra ve O'nun affına yönelmeleri gerekir. Böylece belâların ağırlığı ve sıkıntısı üzerlerinden kalkar. Sabır ve af dileyerek karşılığını ödediklerinde üzerlerindeki meşakkatin zorluğu gider. Kâfirlerde ise ne rızâ amacı ve ne de af ümidi vardır. Sabrederlerse ancak hayvanlar gibi sabrederler. Allah Teâlâ onların bu hallerine şöyle dikkat çekmiştir:

"Düşmanınız olan kavmi arayıp takip etmekte gevşeklik göstermeyin. Şayet siz acı çekiyorsanız, aynı şekilde onlar da acı çekiyorlar. Üstelik siz Allah'tan onların ümit edemedileri şeyleri umuyorsunuz." (Nisâ: 4/104)

Onlar, mü'minlerle elem çekmek hususunda birleşiyorlar. Mü'minler ise onlardan, Allah Teâlâ'dan af ve yakınlık ümitleriyle ayrılıyorlar.

3- Âkıbet (istikbâl) müttakîler (Allah'tan hakkıyla korkanlar) içindir. Mü'min, Allah yolunda ezâ gördüğü zaman itaati, ihlâsı ve kalbinde bulunan imanî gerçekler oranında üzerindeki yükü kaldırır. Bu yük, ondan başka hiç bir kimsenin çekemeyeceği kadar şiddetlidir. Bunlar, Allah'ın mü'min kulundan belâları def etmesidir. Allah böylece ondan birçok belâları giderir. Kaçınılması mümkün olmayan ağırlık, sıkıntı, meşakkat ve bunlarla beraber gelen diğer dertlerin de ağırlıklarını ondan giderir.

4- Yüce sevgili uğrunda çekilen çilenin tadı hiç bir şeyde yoktur. Sevgi kalpte yerleşip orada derinleşince, sevenin sevdiği uğrunda çektiği sıkıntılar dert olmaktan ziyade tat verir. O yüce zâtı sevmek, O'nun rahmet ve ihsânını ummak, O'nun lutfu kadar kahrının da hoş olduğu anlayışına götürür. Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler dedirtir.

5- Günahın verdiği alçaklık, imanın verdiği sıkıntıdan daha şiddetlidir. Mü'minin ulaşamayıp, kâfirin, fâcirin ve münâfiğin ulaştığı ün, zafer ve üstünlükler oldukça çok olabilir. Fakat bunlar, görünüşleri aksine bile olsa içlerinde büyük bir alçaklık ve âdilik gizlerler. Allah kendisine isyan edeni hakir düşürmekten çekinmez.

6- İmtihan, zaferin tamamlanması içindir. Mü'minin belâlarla imtihanı, onu içinde kaldığı takdirde helâk olacağı ve ecrinin azalacağı hastalıklardan kurtaracak olan

bir ilâçtır. Belâ ve sıkıntılarla imtihan, onu bu hastalıklardan kurtarır, mükâfatının tamamlanmasını, derecesinin yükselmesini sağlar. Bilindiği gibi mü'min için bu imtihanın varlığı yokluğundan daha hayırlıdır. Rasulullah (s.a.s.) de şöyle buyurmuştur: *“Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki O, bir mü'min için hayrına olmayan bir şeyle hükmetmez. Bu, ancak mü'minler içindir. Şayet mü'mine bir iyilik isâbet ederse o buna şükreder ve kendisi için hayırlı olur. Şayet bir sıkıntı isâbet ederse sabreder. Bu da kendisi için hayırlı olur.”*

Bu imtihanlar ve belâlarla sınanmalar zaferi, şerefi ve âfiyeti tamamlamak içindir. Bu sebeple insanlardan en çok sıkıntıyla karşılaşanlar peygamberlerdir. Sonra derece olarak onlara yakın olanlar gelir. Kişi dinine sahip çıktığı oranda belâlarla sınanır. Şayet imanı sağlamsa başına gelecek olan belâlar şiddetlenir; imanı azsa belâlar hafifler. Hiçbir hata yapmasa bile yeryüzünde yaşadığı müddetçe mü'minin belâlarla sınanması son bulmaz.

7- Belâlarla imtihan zarûrî bir şeydir. Bu dünyada mü'minin başına gelen belâlar düşmanlarının kendisine saldırması, ona galebe çalması ve ara sıra onu zelil düşürmeleri gerekli bir iştir. Ondandır kaçınmak mümkün değildir. Bunlar, şiddetli hastalıklar, sıcaklar, sıkıntılar ve kederler gibidir. Bunlar tabiat için ve insanın bu dünyada gelişimini tamamlaması için gerekli bir iştir. Bu, insanlar için olduğu gibi çocuklar ve hayvanlar için de gerekli bir iştir. Bunlar, hikmet sahiplerinin en hikmetlisi olan Allah Teâlâ'nın hikmeti gereğidir. Şayet bu dünyada hayır şerden, fayda zarardan ve lezzet elemenden ayrılseydi bu dünya başka bir âlem olur; bu hayat, başka bir hayat olurdu. Hayırla şerrin, elemle lezzetin, faydayla zararın arasını birleştiren ilâhî hikmet zâyî olurdu. Birinin ötekisinden ayrılması ve âhirette herkesin yerini bulması mümkün olmazdı. Allah bu konuda şöyle buyurur: *“Allah temizi murdardan/pislikten ayırır. Sonra murdarları/kirlileri birbiri üstüne yığar. Ve hepsini birden cehenneme atar. İşte onlar, hüsrâna uğrayanlardır.”* (Enfâl: 8/37)

8- Belâlarla imtihanın hikmetleri: Mü'minin zaman zaman düşman tarafından mağlup edilip ezilip kırılarak imtihan edilmesinde çok büyük hikmetler vardır. Bunları tafsilâtı bir şekilde Allah'tan başka kimse bilemez. Bunlardan birincisi; Allah'a karşı olan kulluklarının, O'nun huzurunda âcizliklerinin, O'na muhtaç oluşlarının ve düşmanlarına karşı O'ndan yardım dilemek zorunda olduklarının ortaya çıkması içindir. Eğer daima düşmanlarına karşı muzaffer olup onları yenseler, şımararak hakkı inkâr ederlerdi. Yok eğer sürekli ezilseler, mağlup olsalar din ayakta duramaz, hakkı ikame edecek olan bir devlet (İslâm devleti) kurulamazdı. Allah hikmetiyle onların bazen galip bazen de mağlup olmalarını uygun gördü.

Yenildiklerinde Rablerine yalvarıp O'na sığınsınlar, O'na boyun eğsinler ve O'na tevbe etsinler, yendiklerinde ise O'nun dinini, prensiplerini yerine getirsinler, iyiliği emredip kötülüklerden sakındırsınlar, O'nun düşmanlarıyla cihad etsinler ve dostlarına yardım etsinler diye. Diğer bir hikmet de şudur: Şayet daima muzaffer, galip ve üstün olsalardı aralarına amacı din ve peygambere uymak olmayan çok sayıda kişiler de girerdi. Şerefleri ve üstünlükleri sebebiyle müslümanların yanına üşüşürlerdi. Daima yeniliyor ve eziliyor olsalardı, bunlardan hiç birisi onların yanına girmezdi. Allah hikmetiyle, üstünlüğü bazen onlara bazen de düşmanlarına verdi. Böylece Allah'ı isteyenle, muradı bu olmayıp yalnızca dünya malını ve makamı isteyenleri birbirinden ayırmış oldu.

Hikmetlerden birisi de; Allah'ın kullarının sıkıntı ve bollukta, âfiyet ve belâ halinde, galip ve mağlup olduklarında kulluklarını tam yapmalarını sevmesidir. Her iki halde de Allah'ın kulları üzerinde ilâhlık hakkı vardır. Kulluk, sadece biriyle tamamlanmaz, kalp birisi olmaksızın doğrulanmış olmaz. Tıpkı beden gibi ki, o da sıcaksız soğuksuz, açlık ve susuzluk olmaksızın, yorgunluk ve sıkıntı olmadan edemez. Her iyi ile birlikte onun zıddının da bulunması şarttır. İnsanın olgunlaşması ve istenilen doğru yola ulaşabilmesi için bu belâlar ve sıkıntılar şarttır.

Bir başka hikmet de, mü'minlerin düşmanlarının galebesiyle imtihan edilmeleri, onları tevbeye ve samimiyete sevkeder. Onların ahlâklarını güzelleştirir. *“Gevşemeyin, üzülmeyin; eğer gerçekten iman etmiş iseniz, üstün gelecek olan sizsiniz. Eğer size bir sıkıntı isâbet etmişse (biliniz ki) benzeri bir sıkıntı düşmanınız olan kavme de isâbet etmişti. Bunlar (yengilgi ve zafer) insanlar arasında sırayla değiştirdiğimiz günlerdir. Tâ ki Allah, iman edenleri ortaya çıkarsın ve aranızdan şehidler/şâhitler edinsin. Allah zâlimleri sevmez. Bir de (böylece) Allah, iman edenleri günahlardan temize çıkarmak ve kâfirleri de helâk etmek ister. Yoksa, Allah içinizden cihad edenleri belli etmeden, sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız?”* (Âl-i İmran: 3/139-142)

Şehidlik, Allah yolunda savaşmaktan başka bir yolla elde edilmez. Şayet düşmanların saldırısı olmasaydı Allah katında en sevgili durum olan ve kul için en faydalı amel olan şehitlik derecesi nasıl elde edilebilirdi? Yine, Allah bu âyetleriyle insanların cihad etmeksizin ve hesaba çekilmeksizin cennete girebileceklerine dair olan inançlarını reddediyor. Cennete ancak cihad ve sabır yoluyla girilebilir. Şayet mü'minler daima muzaffer ve galip olsalardı, kimse onlarla savaşmaz ve mü'minlerin belâlarla imtihan edilmeleri, düşmanlarından gelen sıkıntılara sabretmeleri mümkün olmazdı.

9- Yaşamak ve ölmek hep kulun imtihanı içindir. Allah, kullarını imtihan edip sınamak için yeri göğü, ölümü ve hayatı yarattı. Yeryüzünü ve onun üzerindeki zînet/süslerle onun için bezedi. Allah'ı ve Allah katındakileri isteyenlerle dünyayı ve dünyanın süsünü isteyenleri böylece birbirinden ayırmak istedi.⁸⁹

Allah'ın “iman ettim” diyeni, bu sözünde doğru mu yoksa yalan mı söylediğinin ortaya çıkması için imtihan etmesi ve belâlarla sınaması gerekir. Şayet yalancıysa, imtihandan kaçır ve topukları üstünde geri döner. Şayet doğruysa, sözünde durur. Zorluklarla imtihan edilmesi ve bolluklarla sınanması onun imanından başka bir şey artırmaz. Allah şöyle buyurmuştur: *“Mü'minler, düşman ordularını gördüklerinde; 'işte bunlar bize Allah ve Rasulü'nün vâdettikleridir. Allah ve Rasulü doğru söylemiştir' dediler. Bu (orduların gelişi), ancak onların imanlarını ve teslimiyetlerini, Allah'a bağlılıklarını arttırmıştır.”* (Ahzâb: 33/22)

İnanmayana ise âhirette azab edilir. Bu, iki sıkıntının en büyüğüdür. O, Allah'ın rasulüne itaat etmeyip isyan edenler için hazırladığı dünya azabından kurtulsa da âhiretteki azaptan kurtulamaz. Mü'minin sıkıntısı oldukça hafiftir. Allah, imanı dolayısıyla ona kolaylık verir, sıkıntıyı uzaklaştırır, onu sabır, sebat ve rızâ vasıflarıyla donatır. Mü'minin sıkıntısı hafif ve geçici olduğu halde; kâfirin ve fâsığın azabı, sıkıntı bakımından daha şiddetli ve devamlıdır. İster mü'min olsun, isterse münkir, her kişinin azabı tatması kaçınılmazdır. Fakat mü'min, önce dünyada acı çekse bile, acısı uzun sürmez, bir müddet sonra huzura kavuşur; âhirette ise devamlı mükâfat ona aittir. Kâfir ve fâsık ise, dünyada çeşitli nimet ve lezzetlere kavuşsa da bunlar henüz dünyadayken sıkıntıya dönüşür; kimse onu tam anlamıyla sıkıntı ve üzüntüden kurtarıp huzura kavuşturamaz. Çünkü huzur ve mutluluk, maddî değil manevîdir; kalıpla değil kalple kazanılır. Kalbin huzuru ise, Allah'ın zikrinden gâfil olanlara verilmez.⁹⁰

10- İnsanların birbirine karışması kaçınılmazdır. Bu durumda kendimizi nasıl muhafaza ederiz? İnsan, fitrat/yaratılış icabı toplumsaldır. Diğer insanlarla beraber yaşaması kaçınılmazdır. İnsan, başkalarına ya uyar veya muhâlefet eder. Toplum, bâtil üzere olduğunda insan onlara uyum sağlarsa üzüntü ve ızdırap içinde kalır. İnsanların inançlarına, arzularına ve irâdelerine uymayıp muhâlefet ettiğinde de yine eziyet görür. Hiç şüphe yoktur ki, onların bâtil işlere baş kaldırdığında karşılaşacağı belâlar bu bâtila boyun eğdiğinde karşılaşacağı belâlardan daha kolaydır. Peşinden büyük ve sürekli bir

⁸⁹ Bkz. Hûd: 11/7, Kehf: 18/7; Mülk: 67/2, Enbiyâ: 21/35; Muhammed: 47/31; Ankebut: 29/2-3.

⁹⁰ Ra'd: 13/28.

lezzetin geleceği bir sıkıntıya katlanmak, hiç şüphesiz sonunda büyük ve sürekli bir sıkıntının geleceği küçük bir lezzetten çok daha hayırlıdır.

11- Belânın çeşitleri: Allah yolunda mü'mine isâbet eden belâlar en fazla dört kısımdır. Bunlar; ya canına, ya malına, ya namus ve şerefine veya ailesine ve sevdiklerine isâbet eden belâlardır. Allah'ın kulunu imtihan edeceği belâlar bunlardır. Bu musibetlerin en şiddetlisi, sonu ölümle biten veya işkenceler çektiren cana isâbet eden belâlardır.

Bilindiği gibi bütün yaratıklar ölümlüdür. Bir olgun mü'minin gayesi ise Allah yolunda şehid olmaktır. Şehâdet, ölümlerin en şerefli ve en kolay olanıdır. Çünkü şehidler şehid olurken basit bir incinmeden fazla acı duymazlar. Şehidler âhirete göçü, ölümlerin en kolay ve en faziletlisidir. Ölümden kaçan kişi, bu kaçışıyla ömrünü uzatacağını, yaşayışını rahatlatacağını zanneder. Allah onların bu zanlarını yalanlar: *“De ki: Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçırıyorsanız, kaçmanın size asla faydası olmaz! (Eceliniz gelmemiş ise,) o takdirde de, yaşatılacağınız süre çok değildir. De ki: Allah size bir kötülük dilerse, O'na karşı sizi kim korur, ya da size rahmet dilerse (size kim zarar verebilir)? Onlar, kendilerine Allah'tan başka ne bir dost bulurlar, ne de bir yardımcı.”* (Ahzâb: 33/16-17)

Allah, ölümden başka bir kötülük de murad etse, kulu O'nun elinden kimsenin kurtaramayacağını da haber vermiştir. Kul, aslında ölümü kötü gördüğü için ondan kaçmaktadır; halbuki Allah yolunda savaşıp öldürülmekten kaçan, daha da kötü bir şeyin içine düşmektedir.

Canda durum böyle olduğu gibi; bedende, malda, namusuna iftira atılması veya şerefine leke sürülmesiyle imtihanda da durum böyledir. Kim malını Allah yolunda ve Allah'ın dinini yüceltmek uğrunda infak etmezse Allah o malı onun elinden alır veya ne dünyasına ne de başka bir şeyine yaramayacak, bilâkis kendisine erken veya geç bir sıkıntı musallat ederek elinden giderir. Kişi malını hapsedip biriktirmişse Allah o maldan faydalanmasını engeller veya başkasına geçirir. Malın sıkıntısını o, zevk ve sefasını sonrakiler çeker. Aynı şekilde kim de dünyevî rahatını Allah yolunda yorulmaya tercih ederse, Allah onu yorar ve kendi yolundan başka bir yolda onu zayıf düşürür. Allah'tan korkmayan kişinin insanlarla uğraşması, Allah'tan korkan kişinin takvaya ulaşma çabasından çok daha büyüktür.

Put a tapanların durumu da böyledir. Onlar, insandan bir elçiye uyup, tek ve büyük bir ilâh'a kulluk etmekten kaçınmışlar, taşlardan tunçlardan tanrılara ibadet etmeye veya kula kulluğa râzı olmuşlardır. Aynen böyle, Allah için zora düşmekten, yahut malını O'nun rızası için sarf etmekten, canını ve bedenini O'nun rızası için yormaktan sakınan kişi, ceza olarak kendi gönlü olmaksızın başkalarının önünde alçalır, malını saçıp savurur, nefisini ve bedenini Allah'ın râzı olmayacağı şeylerde yorar. Meşhur sözdür: "Allah, kardeşinin ihtiyacını karşılamak için birkaç adım yürümekten sakınan kimseyi, kendi arzusu dışında daha fazla yürütür."⁹¹

"Andolsun ki sizi biraz korku, açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azalma (fakirlik) ile imtihan eder, deneriz. (Ey Peygamber!) Sen sabırlı davrananları müjdele. İşte o sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman 'Biz Allah için varız ve biz sonunda O'na döneceğiz' derler." (Bakara: 2/155-156)

Fertleri terbiye etmek için elbette belâ lâzımdır. Hak savaşında samimi olanlarla olmayanları ayırdetmek için; korku, açlık gibi imtihanlar lüzumludur. Uğrunda eziyetlere katlanıldığı miktarda gönüllere iman yerleşir. Zahmet çekilmeden, kolaylıklar içerisinde kabul edilen inançlar, ilk sadmede/sarsıntıda yok olur. Ne zaman iman uğrunda eziyetlere katlanır, ne zaman dâvâ uğrunda canlar verilirse imanın gönüllere yerleştiği anlaşılır. Yeni mü'minler bunların karşılaştığı gibi musibetlere uğrayıp sabırla mukabele ettikten sonra, ancak gereken seviyeye yükselebilirler.

Mü'minlerin imanının kuvvetlenmesi için elbette belâ lâzımdır. Şiddetler; gizlenmiş kuvvetleri, saklı enerjileri coşturup meydana çıkarır. Mü'minin imanı, şiddet/zorluk darbeleri altında daha da kuvvetlenir. Gerçek ölçü ve değer, zorluklara karşı tahammüldür. Şiddette çekingenlik, hilekârlık kalmaz. Bütün bunlardan daha mühim olan taraf da, fertlerin şiddet esnasında yalnız Allah'a yönelip, gönlünü mâsivâdan temizleyerek, yalnız O'na bağlamasıdır. Şiddet/zorluk esnasında bütün perdeler kalkar; basiret tecellî eder; göz alabildiğine ufukları seyre dalar ve kâinatta mü'min, yalnız Allah'ı görür. Hakkal yakîn anlar ki, hiçbir güç yok; yalnız O'nun gücü var. Yegâne sığınak O... Kur'an bu mertebeyi imtihanla ilgili âyetin devamında ne güzel ifade ediyor: *Sen sabırlı davrananları müjdele. İşte o sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman 'Biz Allah için varız ve biz sonunda O'na döneceğiz' derler."* (Bakara: 2/155-156)

Biz yalnız Allah içiniz... Her şeyimiz, bütün varlığımız Allah için. Tekrar dönüş yine O'na. Yalnız O'na teslim oluyoruz. Yalnız O'na teslim... İşte belâlara sabredenler

⁹¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, Belâ ve İmtihan, s. 38-49.

bunlardır. Tatlı nimetlerle müjdelenenler onlardır. Ayetin devamında müjde açılım kazanıyor: *“İşte onlar için Rableri tarafından mağfiret ve rahmet vardır; hidayete erenler de onlardır.”* (Bakara: 2/157).

Rableri tarafından salevât vardır onlara. Melekler de onlar için salevât getirir. Hak Teâlâ, şanlı peygamberi'nin nasibine bu yüce şehitleri de ortak etmektedir. Ne yüce makamdır bu! Hem de rahmet vardır ve Allah tarafından, onların hidayete ermiş kimseler olduklarına şehadet edilmektedir.

Açlık, korku, malların, nefislerin ve ürünlerin azlığı, şehâdet ve ölüm... Meşakkat ve çırpınma, yorgunluk... Bütün bunları terazinin bir kefesine koyuyor Allah ve karşı göze de tek şey yerleştiriyor: “Rableri tarafından mağfiret ve rahmet” Âyette başka dünyevî hiçbir şey vâdedilmiyor. Mü'min, yolunda yürürken Allah'ın rızâsı, mağfireti, rahmeti ve şehâdet arzusundan başka hiçbir şeye sarılmaz, bağlanmaz... İşte hedef, işte gaye... Allah'ın kendilerine ihsan etmiş olduğu rahmet, mağfiret ve şehâdet, mükâfatların en büyüğüdür. Mallar, nefisler ve meyvelerle fedâkârlığın mükâfatı. Korkunun, açlığın ve şiddetin mükâfatı. Ölümün ve şehâdetin mükâfatı. Terazinin bu gözü, verilen ihsanlarla daha da ağır basıyor. Bu ihsan; zaferden, temkinden, göğüslerdeki kinleri temizlemekten daha ağırdır.

İşte, Allah Teâlâ'nın, müslümanları o akıl almaz fedâkârlıklara, zor sınavlara hazırlamak için tatbik ettiği terbiye metodu... Kendisini; Allah'a, Allah dâvâsına, Allah'ın dinine adayanlara Allah'ın koyduğu terbiye metodu...⁹²

Ölüm, bir ayrılık, yok olmak değil; bir diriliştir, yeni bir hayata geçiştir. Dünya iki kapılı bir handır ve yaşayanlar birer yolcu, birer misafirdir. Ana vatanımız, baba ocağımız; anamız Hz. Havva ve babamız Hz. Âdem'in yaratıldıkları yerdir. *"Dünya hayatı oyun ve eğlenceden ibarettir."* (En'âm: 6/32; Ankebut: 29/64; Muhammed: 47/36; Hadîd: 57/20) Oyuncaktan hoşlanan çocuklar mıyız, yoksa rûştümüzü isbat eden adamlar mı? Dünya oyuncağına verdiğimiz değerde saklı bunun cevabı. Oyuna dalıp çokça eğlenenler, çocuklar ve o seviyedeki çocuk akıllılardır.

Kur'an'a baktığımız zaman âdeta tüm azgınlık, isyan ve başkaldırıların sebeplerinin tek sebebe bağlandığını görürüz. O da âhireti hesaba katmadan ve âhiretten korkmadan yaşamak. *"Hayır, doğrusu onlar âhiretten korkmuyorlar."* (Müddessir: 74/53)

⁹² Seyyid Kutub, Fi Zılâl, c. 1, s. 300-302.

Sadece bu dünyada yaşayacağınızı düşünerek yaşarsanız ölü yaşarsınız. Ama öleceğinizi düşünerek yaşarsanız diri yaşarsınız. Çevremizdeki insanlar hep dirilişin etkisiyle, ahiret şuuruyla yaşasalar!.. Seyredin o zaman hayatın güzelliğini. İkinci asr-ı saadet olur çağımız. İnanın, iman ettiğimiz cenneti daha burada iken yaşamaya başlarız. Fakat biz, tüm yatırımlarımızı bu dünyaya yönlendirerek yaşadığımız hayatı ve yeri sahte cennet haline getirmeye koyulunca cenneti de unuttuk. Özlemez olduk. Nasıl özleyebiliriz ki; lüks, israf demeden yaşadığımız hayatı, materyalistlerin uydurma cenneti gibi yapmak için bir ömür boyu gece gündüz koşturunca. Sahabe, cenneti öyle bir özliyordu ki! Enes bin Nadr, Uhud savaşında "cennetin kokusunu Uhud'un arkasından duyar gibi oluyorum" diyordu. Bilirsiniz, insan çok acıkınca yemeğin kokusunu çok uzaktan duyar. Sahabe de cennete öyle acıkıyordu ki, daha dünyada iken kokuları geliyordu cennetin.⁹³

Bela İle İlgili Veciz Sözler:

“Belâ gelmez kula Hak yazmayınca

Hak, belâ vermez, kul azmayınca.”

“Doludur belâyile ucdan uca cihân

Kimdir ki anun belâsuna olmaya mübtelâ.”

“Olaydı olduğu hâle rızâsı insanın

Bu rütbe olmaz idi çok belâsı insanın.”

“Zenginlikle övünenin, aldanma dünyasına.

'Dünya benim' diyenin, gittik dün yasına.”

“Belâsız bal olmaz.”

“Belâ çekmeyince bal yenmez.”

“Belâyâ sabır gerek.”

“Zahmet olmadan rahmet olmaz.”

“Kul bunalmayınca Allah yetişmez.”

⁹³ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

“Dünya, ne seçim, ne geçim dünyasıdır; dünya, bugün var yarın yok, imtihan dünyasıdır.”

“Dünyada eken ahrette biçer.”

“Dünyanın üstü varsa altı da var.”

“Herşeyi sırf Allah'ın rızâsı için yapan ve bu yolda vecde gelerek kendinden geçen kul, belâyı hissetmez. Hakk'ın rızâsına uygun düşen belâ, kulun sevgisini artırır.”

“Hiçbir belâ yoktur ki, ondan daha baskını olmasın.” (Hz. Ebu Bekir r.a.)

“Altın, ateş ile; iyi kul da belâ ve musibet ile tecrübe edilir.” (Hz. Ali r.a.)

“Başkalarının acılarından, geçmiş felâketlerden ders alanlar, gerçekten mutlu kişilerdir.” (Hz. Ali r.a.)

“Geçirilen en kötü denemeler/musibetler, en yararlı olanlardır.”

“İnsanları egemen oldukları zamanlarında denemelidir. Çünkü kötünün kötülüğü ile, iyinin iyiliği o zaman ortaya çıkar.”

“Altın madeni, kızgın ateşte eritilerek yabancı maddelerden arındırılır ve böylece saflaşır, hâlis hale gelir. Belâ ve imtihanlar da gönüllerin temizlenip arınması hususunda aynı etkiyi yapar.”

“Belâ, nimet karşılığıdır. Kimin üzerine Allah'ın nimeti çok ise, ona verilen belâ/imtihan da o nisbette çetin ve zordur.”

“Hastalık ve belâlar, mü'minin günahlarının keffâretidir.”

“İnsanlar, başlarına gelen belâ ve musibetleri ondan daha büyükleriyle kıyas etselerdi, şüphesiz belâların bazısını âfiyet kabul ederlerdi.”

“Peşinden büyük ve sürekli bir lezzetin geleceği bir sıkıntıya katlanmak, sonunda büyük ve sürekli bir sıkıntının geleceği küçük bir lezzetten daha hayırlıdır.”

“Belâ/imtihan bir basiret gözlüğüdür; onun sayesinde kalp gözü kör olan niceleri daha iyi görmeye başlar.” “Elden gidene üzülmemeli, ele girene fazla sevinip şımarılmamalıdır. Allah'tan gelen her şeye râzı olunmalı ve ibret alıp ona göre davranılmalıdır.” “Kahrın da hoş, lütfun da hoş!” diyebilmelidir. “Kim Allah'a sahip o neden mahrum; Kim Allah'tan mahrum o neye sahip?”⁹⁴

Konuyla İlgili Geniş Bilgi Alınabilecek Kaynaklar

1- Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı Hamdi Yazır, Azim Y. c. 1, s. 293

⁹⁴ Ahmet Kalkan, Kur'an Kavram Tefsiri.

- 2- Fi Zılâli'l-Kur'an, Seyyid Kutub, Hikmet Y. c. 1, s. 146-147; 300-302
- 3- Mefâtihu'l-Gayb (Tefsir-i Kebir), Fahreddin er-Râzî, Akçağ Y. c. 2, s. 530
- 4- Tefhimu'l Kur'an, Mevdudi, İnsan Y. c. 1, s. 75;
- 5- Kur'an-ı Kerim Şıfa Tefsiri, Mahmut Toptaş, Cantaş Y. c. 1, s. 134-135
- 6- Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, İbn Kesir, Çağrı Y. c. 2, s. 337
- 7- El-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an, İmam Kurtubî, c. 2, s. 80-81
- 8- Hulâsatü'l-Beyan Fî Tefsîri'l-Kur'an, Mehmed Vehbi, Üçdal Neşriyat, c. 1, s. 121-123
- 9- Min Vahyi'l Kur'an, Muhammed Hüseyin Fadlullah, Akademi Y. c. 2, s. 45-47
- 10- Bakara Suresi Yorumu, Haluk Nurbaki, Damla Y. s. 209-210
- 11- Dâvetçinin Tefsiri, Seyfuddin el-Muvahhid, Hak Y. c. 1, s. 129-130
- 12- Hulâsatü'l Beyan Fi Tefsiri'l Kur'an, Mehmed Vehbi Üçdal Y. c.1, s. 123
- 13- İslâm Ansiklopedisi, T. D. V. Y. c. 13, s. 156-159; c. 5, s. 380
- 14- Şâmil İslâm Ansiklopedisi, c. 2, s. 195-197; c. 3, s. 71-73
- 15- Belâ ve İmtihan, Seyyid Kutub, İslâmoğlu Y.
- 16- İmtihanın Sırrı, Harun Yahya, Vural Y.
- 17- İmtihan Alevinde, Münir Gavrankapetanoviç, Pınar Y.
- 18- Vahy ve Medeniyet, Bahaeddin Sağlam, Tebliğ Y.
- 19- İslâm'ın Temel Kavramları, Hüseyin Ece, Beyan Y. s. 70-73; 206-218
- 20- Kur'an'da Temel Kavramlar, Ali Ünal, Kırkambar Y. s. 266-272
- 21- Kur'an'da Temel Kavramlar, Cavit Yalçın, Vural Y. s. 20-35
- 22- Kelimeler Kavramlar, Yusuf Kerimoğlu, İnkılab Y. s. 151-152
- 23- Kur'anda Temsili Anlatım, Veli Ulutürk, İnsan Y. s. 41
- 24- Risâle-i Nur'dan Vecizeler, Şaban Döğen, Gençlik Y. s. 226-297
- 25- İslâm Büyüklerinden Unutulmaz Sözler ve Nükteler, M. Dikmen, Cihan Y. s. 38-39; 188-189
- 26- Nur'dan Kelimeler, Alâaddin Başar, Zafer Y. s. 113-115
- 27- Kur'an'da İnsan ve Toplum, Ekrem Sağiroğlu, Pınar Y. s. 234-236
- 28- İlâhî Kanunların Hikmetleri (Sünnetullah), Abdükerim Zeydan, İhtar Y. s. 102-145
- 29- Selefî İzzinde, Kul Sadi Yüksel, Yenda Y. s. 81-101
- 30- Kur'anî Terimler ve Kavramlar Sözlüğü, Mustansır Mir, İnkılâb Y. s. 99-100
- 31- İslâmî Terimler Sözlüğü, Hasan Akay, İşaret Y. s. 55, 147
- 32- İslâm Nizamı, Ali Rıza Demircan, Eymen Y. c. 1, s. 309-313

Arastırma ve Derleme: Tekin Ebu Abdulmumin bin.Muharrem bin. el-Kayseri

الجمعة، 24 ربيع الثاني، 1428

11 Mayıs 2007 Cuma